

LÄÄNEMAA TURISMI ARENGUKAVA 2016-2020

Haapsalu 2016

Sisukord

Sisukord.....	2
Sissejuhatus	3
I Läänemaa turismivaldkonna analüüs	4
1.1 Turismitrendid	4
1.1.1 Euroopa Turismitrendid.....	4
1.1.2 Eesti Turismitrendid	4
1.2 Läänemaa turismikorraldajate ülevaade	5
1.3 Väljasõidusihtkohad	7
1.4 Turismiinfo Läänemaal	7
1.4.1 Läänemaa Turismiinfovõrgustik „Läänemaa väravad”	7
1.4.2 Maakonna turismiinfo jagamise kohad.....	10
1.5 Läänemaa ruumiline kättesaadavus	10
1.6 Läänemaa kui sihtkoha külastatavuse analüüs	11
1.6.1 Majutatud Läänemaal Statistikaameti andmebaasi põhjal.....	12
1.6.2 Haapsalu Turismiinfo keskuse külastatavus	13
1.7 Hetkeolukorra analüüs (SWOT).....	14
II. Läänemaa turismistrateegia 2016 - 2020	17
2.1 Visioon	17
2.2 Pakutavad turismitooted	18
2.2.1 Kultuuriturismi toode	18
2.2.2 Loodusturismi toode	20
2.2.3 Terviseturismi toode	22
2.2.4 Huvialaturismi toode	23
2.2.5 Pereturismi toode	25
2.3 Tootepõhised strateegilised eesmärgid	26
2.3.1 Strateegilised eesmärgid	26
2.3.2 Eesmärgid	31
2.4 Konkurentsi ja koostöö analüüs.....	34
2.4.1 Konkurendid siseturul.....	34
2.4.2 Koostöövõrgustik	35
2.5 Läänemaa turismistrateegia haakumine piirkonna teiste ning riiklike arengustrateegiatega.....	36
2.5.1 Turism Läänemaa omavalitsuste arenguplaanides.	36
2.5.2 Arengukava haakumine maakonna teiste ja riiklike strateegiatega:	37
IV. Lisad	39
4.1 Maakondlikult olulise tähtsusega külastusobjektid	39
4.2 Maakondlikult prioriteetsed turismi taristuobjektid, mis vajavad investeeringuid.....	50
4.3 Läänemaa turismitoodete näited	51
4.3.1 Kultuuriturismi tooted	51
4.3.2 Loodusturismi tooted.....	51
4.3.3 Terviseturismi tooted.....	52
4.3.4 Huvialaturismi tooted	52
4.3.5 Pereturismi tooted.....	53
4.4 Arengukava uuendamise protsess.....	54

Sissejuhatus

Käesolev arengukava dokument on uuendatud 2013-2015 seoses vajadusega ühtlustada seda vastuvõetud riiklike ja regionaalsete arengudokumentidega - „Eesti riiklik turismiarengukava 2014-2020“ ja „Turismi arendamise arenguplaan 2014-2020 Lääne-Eesti regioonis“.

Läänemaa turismi arengukava on üles ehitatud tootepõhisele lähenemisele ja läbivaks printsiibiks turismitoodete arendamisel on külastaja teekonna põhimõtte järgmine.

Piirkondlike turismitoodete arendamise eesmärgiks on siduda erinevate piirkondade olemasolevad tooted ja teenused ühtseks tervikuks, moodustades terviklikud marsruudid peamistes teemavaldkondades, suurendades seeläbi turismiobjektide ja -toodete vahelist sünergiat ning aidates kaasa erasektori teenuste väljaarendamisele.

Läänemaal on aastate jooksul välja arendatud viis turismitoodet – kultuuriturismi, terviseturismi, loodusturismi, huvialaturismi ja pereturismi tooted. Need kõik on erinevates arengufaasides ning potentsiaali arendusteks on veel palju. Kõik tooted on omavahel kohati kattuvad ja turismipakettide moodustamisel kombineeritavad. Osad tootekomponendid on pigem Haapsalu linna kesksed, kuid eesmärgiks on toodete pakkumist parendada ka maakonnas.

Külastaja teekonna põhimõtte järgmisel peetakse silmas, et külastaja teekond oleks kogu reisi jooksul külalislahke ja kvaliteetne, turvaline ning igas vanuses ja erivajadustega inimestele ligipääsetav. Piirkondlike turismitoodete väljaarendamise lahutamatuks osadeks on kõik elementaarsed tugiteenused nagu ligipääsetavuse tagamine kõigile sihtrühmadele, majutus, toitlustus, transport ja piirkondlikud atraksioonid. Külastaja teekond koosneb külastaja arvukatest kokkupuutepunktidest nii teenusepakkujate, keskkonna, teiste külastajate kui ka kohalike elanikega.

Käesolev arengukava analüüsib Lääne maakonna turismivaldkonna hetkeseisu, kirjeldab maakonna turismistrateegiat ja eesmäärke kuni aastani 2020 ja hõlmab ka tegevuskava, mille läbi aidatakse kaasa Lääne maakonna turismi arengukava visioonile „Aastal 2020 on Läänemaa Läänemere regioonis ja siseturul tuntud ning tunnustatud turismipiirkond, mille tulemusena ollakse külastatavuselt 5 esimese Eesti sihtkoha hulgas.“

I Läänemaa turismivaldkonna analüüs

1.1 Turismitrendid

1.1.1 Euroopa Turismitrendid

Maailma Turismiorganisatsiooni (UNWTO) esialgsetel andmetel kasvas 2014.a. kokkuvõttes väliturism kogu maailmas 4,7% ehk sama palju, kui kasvas väliturism kogu maailmas ka 2013.aastal (allikas: UNWTO World Tourism Barometer, jaan. 2015). Seega on tänavu kasv jätkuvalt suurem, kui näeb ette UNWTO pikaajaline prognoos (selle järgi peaks perioodil 2010-2020 väliturism kogu maailmas kasvama keskmiselt 3,8% aastas).

Reiside arv Euroopa riikidesse kokku kasvas 2014 aastal 4% (sh. Põhja- ja LõunaEuroopasse 7% ning Lääne-Euroopasse 2%). Kesk- ja Ida-Euroopa piirkonda reisimine vähenes 0,4%, kuid piirkonna kui terviku negatiivne tulemus on olulisel määral seotud Venemaaga. Vähenenud on Venemaa elanike reisid mitmetesse Kesk- ja Ida-Euroopa riikidesse, sh. eriti tugevalt nende tähtsuselt teise sihtkohta Ukrainasse. Poliitilise olukorra tõttu on samas vähenenud ka muude riikide elanike reisid Ukrainasse ja Venemaale.

Allikas: Eesti ja Euroopa turism 2014 (EAS)

1.1.2 Eesti Turismitrendid

Eesti majutustevõtetes peatus 2014. aastal 3,1 miljonit sise- ja välituristi, mis oli 3,6% rohkem kui seni rekordilisel 2013. aastal. Majutatud siseturiste oli 1,1 miljonit (kasv 6%) ja majutatud välituriste oli 1,98 miljonit (+2%).

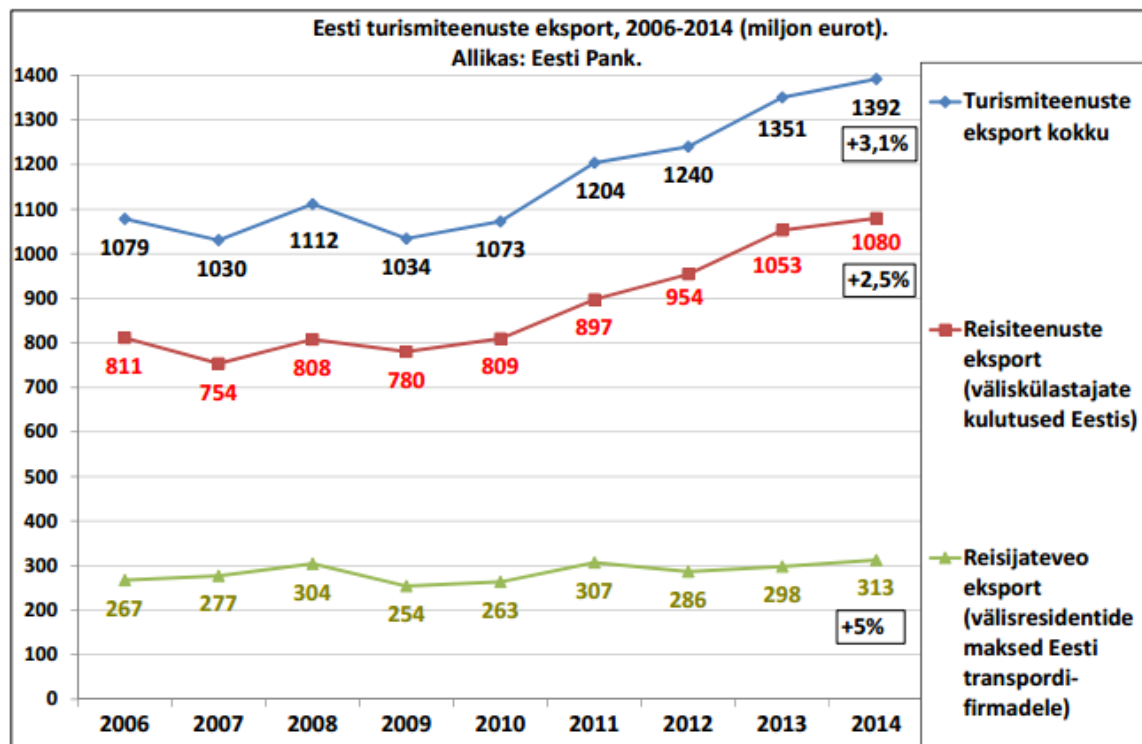
Turistid veetsid majutustevõtetes 5,8 miljonit ööd (+1,3%), sealhulgas siseturistid 1,89 miljonit ööd (+3,6%) ja välituristid 3,92 miljonit ööd (+0,3%).

Siseturism kasvas nii suhtarvudes kui ka absoluutarvudes rohkem kui sissetulev turism, kuna sissetuleva turismi kasvu pidurdas tähtsuselt teise välisuru – Venemaa – turistide arvu langus.

Allikas: Eesti ja Euroopa turism 2014 (EAS)

Reisiteenuste ja reisijateveo eksport ehk Eesti kogutulu väliturismist (turismiteenuste eksport) jaanuarist septembrini oli 1,39 miljardit eurot. Võrreldes 2013. aastaga on kasv 3,1%. Seega jõudis nii reisiteenuste eksport kui ka turismiteenuste eksport neljandat aastat järjest uue rekordini (joonis 1).

Allikas: Eesti ja Euroopa turism 2014 (EAS)

Joonis 1. Eesti turismiteenuste eksport 2006-2014 (milj. eurot) Allikas: Eesti Pank

1.2 Läänemaa turismikorraldajate ülevaade

Peamised turismisihtkohad Läänemaal on kuurortlinn Haapsalu, Matsalu rahvuspark, rannarootsi pärandi alad ehk Vormsi saar, Nõva ja Noarootsi.

Läänemaal on 120 turismiatraktsiooni (neist Haapsalus 42), sealhulgas muuseumid ja galeriid, ajaloolised, arhitektuurilised ja looduslikud vaatamisväärsused.

Tuntumad kultuurisündmused on Valge Daami Aeg ja etendus, Augustibluus, rahvusvaheline õudusfilmide festival HÖFF, American Beauty Car show, Joogafestival, Haapsalu Vanamuusika festival ja Matsalu loodusfilmide festival.

Aktiivse puhkuse võimaluste pakkumisi on Läänemaal 89 (neist Haapsalus 29), jagunedes erinevate teemade vahel nagu näiteks matkamine, loodusvaatlus, spordiharrastused, rannad. Haapsalus on kaasaegne sporditaristu, lisaks Paralepa parkmets ja rand. Läänemaal on 2 RMK puhkeala: Nõva ja Matsalu. Matsalu rahvuspark on üks Eesti ja Euroopa parimaid linnuvaatluspiirkondi.

Läänemaal on 17 atesteeritud giidi. Giiditeenust osutavad ka isikud, kes ei ole atesteeritud.

Läänemaal on 86 majutusk kohta, neist 36 Haapsalus. Toitlustusasutusi on Läänemaal 54, millest Haapsalus 35. Konverentsiteenuse pakkujaid on Läänemaal 12, sellest Haapsalus

8. Suurimad konverentsiteenuse pakkujad on Roosta Puhkeküla ja Haapsalu Kultuurikeskus. (Seisuga 2014; täpsem nimekiri: www.puhkaeestis.ee)

Tervise teenus ja turism on nii Haapsalule kui kogu Läänemaale oluline arenev sektor. Tervise- ja spaaturismi toetab Haapsalus asuv tervisedenduse ja rehabilitatsiooni kompetentsikeskus. 2014. aastal tegutseb Haapsalus selles valdkonnas kaks spaahotelli.

Maakondliku turismi katusorganisatsioonina tegutseb MTÜ Läänemaa Turism, mis pakub oma liikmetele koostööd, arendus- ja turundustegevusi ning aitab kaasa Läänemaa kui suure turismipotentsiaaliga piirkonna tuntuse kasvule ja atraktiivsemaks muutmisele. Liikmeteks on osa omavalitsusi ja väike arv ettevõtjaid. MTÜ Läänemaa Turism kuulub omakorda regionaalse katusorganisatsiooni MTÜ Lääne-Eesti Turism koosseisu, kes koordineerib regionaalselt ühist tootearendust ning ühisturundust. Läänemaal on valminud turismiportaal www.visithaapsalu.com, millest osa infot tuleb portaalist www.puhkaeestis.ee ja toimib 7 keeles (et, eng, rus, fin, swe, ger, lat). Infot turismi kohta on võimalik saada riiklikul tasandil andmetega tutvudes (www.visitestonia.com, www.puhkaeestis.ee). Turismiinfot jagavad (sh lingivad Läänemaa Turismi hallatavaid veebilehti) vähesel määral ka omavalitsuste kodulehed ning peamiselt eesti keeles. Kiiresti on kasvanud ka sotsiaalmeedia osakaal nii turismiinfo jagamisel, kui ka kohaliku teabe edastamisel omavalitsuste hulgas.

SA Haapsalu ja Läänemaa muuseumid haldab lisaks Haapsalu Piiskopilinnusele veel Haapsalu vanas Raekojas asuvat Läänemaa muuseumi, Eesti Raudteemuuseumi Haapsalu ajaloolises raudteejaamas, Sidemuuseumi, Iloni Imedemaa teemakeskust, Ants Laikmaa majamuuseumi ja parki, Haapsalu Pitsikeskust. Lisaks veel turistidele mõeldud lõbusõidurongi ja aurulaeva Haapsalu linnas.

MTÜ Terra Maritima on moodustatud Matsalu piirkonna turismikeskonna arendamiseks ning vastavasisulise koostöö korraldamiseks. Terra Maritima koostööpartneriteks on kuus mereäärset valda. Valdadest neli on Läänemaalt – Hanila, Lihula, Martna ja Ridala - ning kaks Pärnumaalt – Koonga ja Varbla.

Lisaks eelnimetatutele aitavad turismi piirkonnas vedada järgmised organisatsioonid: MTÜ Kodukant Läänemaa, MTÜ Lääne-Eesti Turism, Eesti Spaaliit, Põhja-Läänemaa Turismi- ja Spordiobjektide Halduskeskus, kohalikud omavalitsused, Läänemaa Arenduskeskus, Lääne Maavalitsus, ettevõtjad, väiksemad kohalikud MTÜ-d. (külaseltsid)

Läänemaal on 4 kehtiva registreeringuga (2015. a. jaanuari lõpu seisuga) reisiettevõtjat Kumari Reisid OÜ (loodusturismi korraldaja Estonian Nature Tours), Piper Group OÜ (Ritta Reisid), Metlin OÜ ja Airin Matkassa OÜ ning lisaks reisibüroo Estravel kontor. Läänemaal tegutsevad loodusmatkade sh kajakimatkade korraldaja Mõhk ja Tõlpa OÜ ja Harjumaale registreeritud AlMare Trio OÜ (Osmussaare Reisid) ja Lootuur OÜ.

Turismiettevõttes töötamiseks saab õppida Läänemaal Haapsalu Kutsehariduskeskuses loodusturismi korraldust, majutusteenuste korraldust, toitlustusteenindust, maaturismi ettevõtlust, aga ka kelneri, koka ja abikoka erialal.

1.3 Väljasõidusihtkohad

Lähtudes turismistatistikast, olemasolevast pakkumisest ja infrastruktuurist on Läänemaal väljasõidusihtkohtadeks Haapsalu ning Matsalu piirkond, rannarootsi pärandi alad ehk Vormsi saar, Nõva, Noarootsi. Perspektiivseks väljasõidukohaks on Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskus, Koluvere loss.

1.4 Turismiinfo Läänemaal

1.4.1 Läänemaa Turismiinfovõrgustik „Läänemaa väravad”

Läänemaa ühtse turismiinfovõrgustiku moodustavad kõik maakonna turismiinfopunktid ja –keskused. „Läänemaa väravate” märksõna all mõistetakse maakonnas paiknevat turismiinfosüsteemi osa, mis hõlmab endas informatsiooni jagamise kohti maakonda sisenevatel teedel (sh veeteedel ja sadamates). Läänemaa olulisim infovärav asub Haapsalus (TIK). Läänemaa väravad on arendamisjärgus.

„Läänemaa väravate“ peamisteks tingimusteks on, et komponendid on kujundatud ühtselt, kasutades maakonna turismialast sümbolikat ning on nii sisult kui ka kujunduselt seotud ülejäänud turismiinfosüsteemiga (turismiviidad).

Maismaaväravate juures on väike peatumistasku, maakonna turismikaart koos turistile oluliste objektide piltidega ning kontaktandmetega ning võimalusel valgustatud maakonda sisenemise tervitussilt koos maakonna logoga (või maakonna turismisümbolikaga).

Mereväravate puhul paigaldatakse elektroonilised infoterminalid turismiinfo jagamiseks, lisaks kaart ning infovoldikud koos alustega kohta, kus on pidev valve ja kus külastajad peatuvad pikemalt (sadamad).

Väravad asuvad maakonna piiril (või selle vahetus läheduses), enimsõidetavatel teedel ja sadamates.

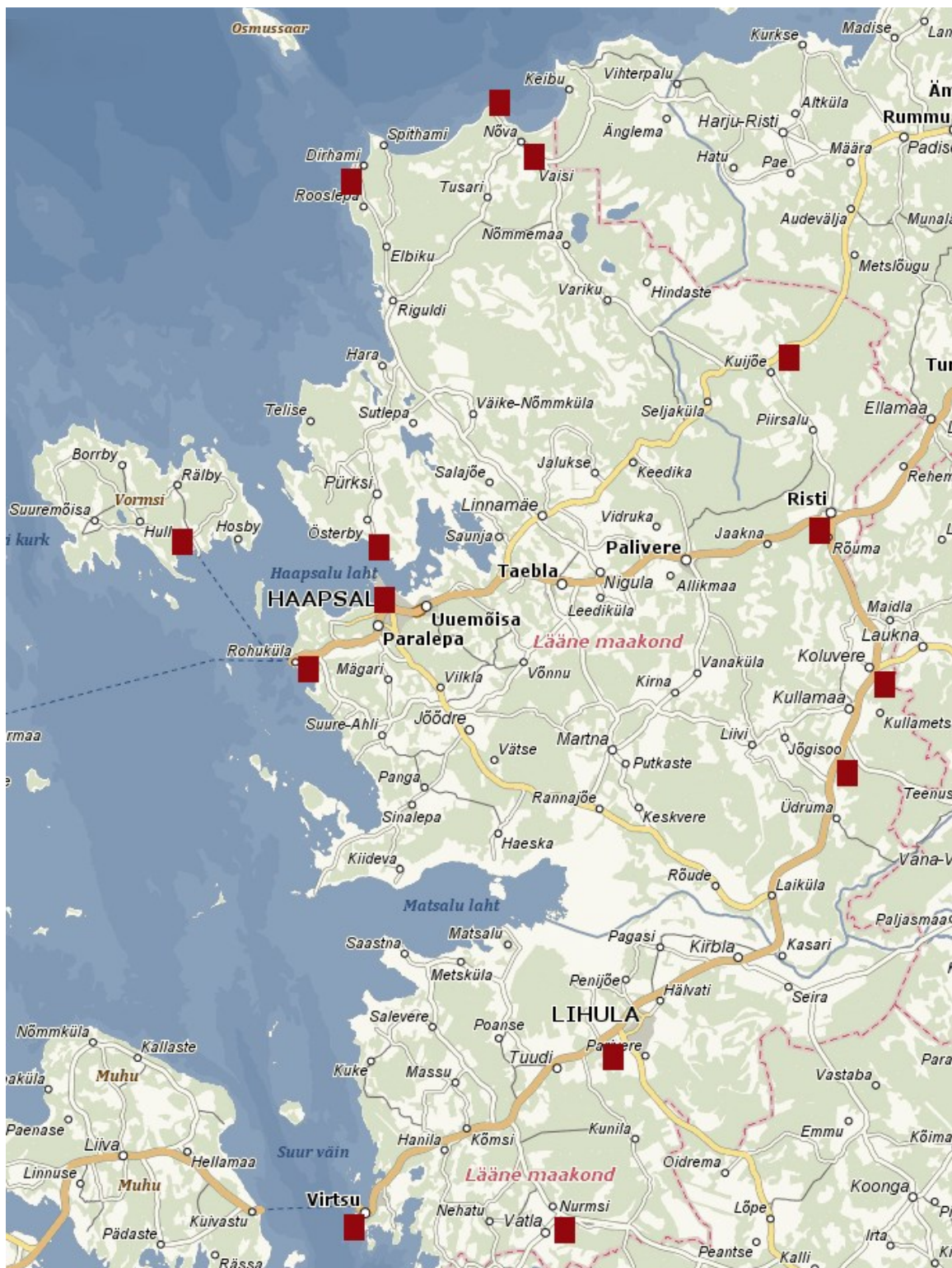
Maaväravad - on kohad, kust külastaja siseneb maakonda läbi maantee:

- Nõva
- Kuijõe
- Haapsalu (LT Haapsalu TIK)
- Risti (Lääne Värav)
- Koluvere ristmik
- Silla-Teenuse teerist
- Lihula

- Vatla-Karuse teerist

Mereväravad - on kohad, kust külastaja siseneb maakonda läbi veeteede:

- Nõva sadam
- Dirhami sadam
- Sviby sadam
- Österby sadam
- Haapsalu jahisadamad
- Rohuküla sadam
- Virtsu sadam

Joonis 2. Väravad Läänemaal (märgitud punasega)

1.4.2 Maakonna turismiinfo jagamise kohad

MTÜ Läänemaa Turism Haapsalu Turismiinfokeskus (Haapsalu TIK) Haapsalus jagab infot kogu maakonna kohta (sh on võimalik leida olemasolevat infot iga valla kohta).

Läänemaa turismiinfo jagamine toimub ka sadamates (nt Sviby, Vormsis), kuid ei ole siiani toimunud ühistel alustel organiseerituna ning tihti põhinenud omavalitsuse või eraettevõtja algatusel. Turismiinfopunktid on hooajaliselt avatud Vormsil, Pürksis ja Nõval. Infot annavad ka RMK Teabekeskused Perakülas ja Penijõel Lihulas. 2015 aasta alguse seisuga avab Terra Maritima MTÜ hooajalise Turismiinfopunkti Lihulas.

Elektroonilised infoterminalid asuvad Haapsalus Turismiinfopunkti juures, Nõva Looduskeskuses ja Matsalu Looduskeskuses Penijõe mõisas. Vormsi saarel asub QR koodil põhinev infotahvel.

Läänemaa turismiinfo trükised on viimastel aastatel valmistatud EL projektidest saadud toetuse abil ja tehtud kättesaadavaks kõikidele Läänemaa Turismi liikmetele (sh kohalikud omavalitsused), kes on need edastanud kolmandatele osapooltele jagamiseks (teenindus- ja kaubandusettevõtjad jne).

1.5 Läänemaa ruumiline kättesaadavus

Sihtkoha atraktiivsusel on otsene seos geograafilise asukohaga. Atraktiivsemad on sihtkohad, mis asuvad elukohale lähemal ning millega on parem ühendus.

Lennujaamad

Tallinna lennujaam asub maakonnakeskusest Haapsalust 100 km kaugusel, sealt on rahvusvahelised ühendused paljude sihtkohtadega. Haapsallu saabuvad Tallinna Lennujaama kaudu kaugemalt tulevad turistid.

Pärnu lennujaamast toimuvad siselennud Kihnu ja Ruhnu. Tšarterlennud Soomest ja Rootsist toimusid suveperioodil kuni 2013. aastani. Reisijatele müüdi spaapakette Pärnu sanatooriumidesse. Osta sai ka liinipileteid. Üksikud Pärnu kaudu saabuvad inimesed suundusid ka Läänemaale. Tšarterlendude jätkamine sõltub investeeringutest järgnevatel aastatel.

Hiiumaal asub Kärkla lennujaam, kust toimuvad siselennud. Lennujaam on varulennuväljaks suurematele lennujaamadele. Läänemaa turismi Kärkla lennujaam ei mõjuta.

Kuressaare lennujaam ei oma erilist tähtsust Läänemaa turismile. Pigem vähendab lennujaama olemasolu mingil määral Läänemaalt läbisõitvaid turiste.

Kokkuvõttes lähipiirkonna lennujaamad, va Tallinna lennujaam, Läänemaa turismi ei mõjuta.

Ametlik lennuväli on Vormsis (taastati ja võeti kasutusse 2012), eralennuväli on Noarootsis Saare külas, arendamisel on endisel Kiltsi militaarlennuväljal visuaallendude alustamise projekt, aga kõik see külastajate arvule olulist mõju lähiajal ei avalda.

Sadamad

Lähim rahvusvaheline reisi- ja kaubasadam on 100 km kaugusel asuv Tallinna Sadam. Tallinna sadamal on ühendus Soome (Helsingi) ja Rootsi (Stockholm), ka Saksamaa (Rostock) ja Venemaaga (Peterburi). Läbi Tallinna Sadama liigub suur osa turiste Eestisse ning see omakorda pakub turismiettevõtjatele ja reisikorraldajatele võimaluse külastajate toomiseks Läänemaale.

Maakonnas on sadamate registri andmetel 13 sadamat, mis on suuruselt ja teenuste mahult väga erinevad. Sadamad, kust toimub ka reisijate liinivedu, on Rohuküla – ühendus Hiiumaa ja Vormsiga, Virtsu – ühendus Muhu saare ja sedakaudu ka Saaremaaga ja Sviby – Vormsil.

Üle-eestilisse väikesadamate võrgustikku kuuluvad: Virtsu sadam, Rohuküla sadam, Sviby sadam, Westmeri jahisadam, Suur-Holmi, Haapsalu Veski viigi ja Dirhami sadam. Turismi arendamise seisukohalt on oluline arendada veel Österby ja Nõva sadamat. Väikesadamate paiknemine maakonnas loob eelduse rahvusvaheliste sadamate arendamiseks ning ka sadamate kaudu saabuvatele turistidele teenuste pakkumiseks.

Maismaaühendused

Maakonnakeskusel Haapsalul on igapäevaselt bussiühendus Tallinna ja Pärnuga, kuid ülejäänud lähipiirkonna keskustega on ühendus vähene ja ümberistumise võimalustega.

Raudteed Läänemaal ei ole. Raudtee taastamine looks parema võimaluse ühenduseks Tallinnaga ning soodustaks Haapsalu ja Läänemaa külastamist. Rongiliikluse puudumisel on olulisimaks liikumisvahendiks ühistransport ning isiklik sõiduauto. Kaasaegse ja mugava rongiliikluse taastamine Rohukülani aitab kaasa turistide arvu kasvule nii Hiiumaal kui Vormsi saarel.

Paljud turistid läbivad Läänemaad muude reise käigus ning jätkavad teekonda saartele. Liiklemiseks kasutatakse ühistransporti. Praegu on hea bussiühendus vaid Tallinnaga, Pärnu ning Tartu inimeste seisukohalt on ühendus kehv. Lääne-Eesti piirkonna turismi seisukohalt on oluline luua uusi ühendusi Lääne-Eesti maakondade vahel (Pärnu-Haapsalu bussiliinid). Tänu bussiühendusele Tallinnaga on ühendus Tallinna lennujaama ning Tallinna sadamaga hea.

1.6 Läänemaa kui sihtkoha külastatavuse analüüs

1.6.1 Majutatud Läänemaal Statistikaameti andmebaasi põhjal

Statistikaameti andmebaasi andmetel oli 2014. aastal kogu Läänemaal 76 858 majutatut, neist 47 176 siseturistid ning 29 682 välituristid. Kui vaadelda majutatuid rahvuste järgi, siis 2014. aasta andmetel oli kõige rohkem neist eestlasi, soomlasi (20 568), sakslasi (1607), rootslasi (1480), venelasi (1352) ja lätlasi (1208).

Maakonda külastavate turistide arv on olnud järjepidevalt tõusuteel alates 2010. aastast. Külastajate arv on kasvanud eelkõige siseturistide arvelt. Alates 2012 aastast on Läänemaal külastavate siseturistide arv olnud järjepidevalt tõusuteel, sealjuures kahel viimasel aastal ületanud oluliselt ka 2007 aasta majandusbuumi ajal maakonda külastanud siseturistide arvu.

Läbi aastate on välisriikide külastajatest olnud suurim osatähtsus Soomel. Soome külastajate arv on olnud pidevalt kõrge, kõikides läbi aastate tuhande-paari inimese võrra. 2014. aastal oli soome turistide arvus aga mõningane tagasilöökk. Kõige suurem kahanemine toimus 2014. aastal aga Rootsi turistide hulgas, vähenedes võrreldes 2013. aastaga pea-aegu 29%. Venemaalt pärit turistide arv on, pärast pikalt püsinud stabiilsust, asunud viimasel paaril aastal jõudsalt kasvama. Ka saksa turistide arv on pärast 2010 aasta madalseisu taas tõusmas.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kokku	5419 5	5771 1	5659 8	7061 0	6073 2	5953 1	6437 3	6542 5	6785 3	7437 8	7685 8
Eesti	2388 8	2983 0	3167 3	4242 3	3452 7	3372 7	3563 3	3433 9	3892 9	4468 4	4717 6
Läti	404	377	514	704	604	627	832	672	723	1153	1208
Rootsi	2911	3312	2681	2324	1896	1509	1503	1911	1804	2080	1480
Saksamaa	2215	2238	1523	2469	2216	1561	1320	1510	1641	1567	1607
Soome	2194 5	1860 9	1765 5	1940 9	1851 6	1922 7	2227 4	2344 2	2029 4	2065 4	2056 8
Venemaa	256	554	507	575	568	511	543	865	1113	1231	1352

Tabel 1. Majutatud inimesed Statistikaameti andmebaasi põhjal 2004-2014

Ehkki maakonda külastavate turistide arv on suurenenud, siis võrreldes 2013. aasta seisuga on toimunud suur langus Läänemaal veedetud ööde arvus, seda nii sise- kui välituristide hulgas. Samas kui Vene turistide ööbimiste arv eelmise aasta jooksul tervikuna Eestis vähenes, siis Läänemaal venelaste ööbimiste arv kasvas. Samuti leiab Läänemaal tee järjest enam Leedu külastaja, kelle ööbimiste arv kasvas eelmise aasta jooksul pea 200% ehk juurde tuli umbes 2500 leedu ööbimist. Üks suurimaid ööbimiste kasve oli aga Venemaalt, 23% ehk ligi 1100 lisa ööbimist maakonnas. Hea märk on ka ööbimiste arvu kasv Suurbritanniast, absoluutarvudes on külastajaid võrreldes teiste riikidega küll vähe, kuid see võib anda aimu linnuvaatlusturismi populaarsuse kasvust.

Aasta	Kokku ööbimisi	Sh siseturistid	Sh välituristid
-------	----------------	-----------------	-----------------

2012	178 477	79 660	98 817
2013	187 024	90 277	96 747
2014	183 826	89 617	94 209

Tabel 2. Majutatute ööbimiste arv Läänemaal 2012-2014 aastal

Hooajalisus on jätkuvalt probleem – madalaim täituvus on enamasti jaanuaris ja kõrgeim juulis. Paari viimase aastaga on majutuskohdade arv hüppeliselt kasvanud, samuti on kasvanud majutatud inimeste arv, kuid tubade täituvusprotsent on siiski madal.

Aasta	Majutuskohad	Voodid	Tubade täitumus, %	Majutatud
2010	58	1804	41,3936	64373
2011	60	1964	38,31078	65425
2012	61	2068	39,88576	67853
2013	-	-	39,25	74378
2014	124	2480	37,33	76858

Tabel 3. Majutuskohdade arvu muutumine ja keskmine täituvus Läänemaal 2010 - 2014

Seoses MTRi kohustuse kadumisega majutusasutustel on muutunud töömetoodiks ja 2013-2014 andmed on võetud puhkaestis.ee andmebaasist ja Statistikaametist.

1.6.2 Haapsalu Turismiinfokeskuse külastatavus

Viimase nelja aasta jooskul turismiinfopunkti külastanud 29 951 turisti ja tehti 1190 infopäringut.

Aasta	Külastajaid aastas	Info-päringuid	Siseturist	Välis-turist	Sh erinevatest riikidest:				
					FIN	SW E	GE R	RUS	LA T
2011	8357	628	2132	6225	2361	653	1088	388	211
2012	7168	323	2052	5116	1897	531	789	428	176
2013	7596	239	2232	5374	2302	604	757	719	245
2014	6830	297	1868	5782	1662	661	939	935	227

Tabel 4. Haapsalu Turismiinfokeskuse külastus 2011-2014 (Allikas: Haapsalu Turismiinfokeskus)

Peamised külastuskuud on juuni, juuli, august. Talvekuud on reeglina väga väikese külastatavusega. Ehkki Läänemaad külastab rohkem sise- kui välisuriste, siis Turismiinfokeskusesse jõuavad siiski enamasti välismaalased. Turismiinfokeskuse üleletiteeninduse vähenemist mõjutab pidev panustamine elektroonilistesse kanalitesse, sh 24h avatud infoterminali olemasolu TIK välisseinal ning veebipõhise (visitestonia.com ja visithaapsalu.com) infojaotuse paranemine.

1.7 Hetkeolukorra analüüs (SWOT)

Antud peatükis on välja toodud Läänemaa kui turismisihtkoha tugevused ja nõrkused ning väliskeskkonnast tingitud võimalused ja ohud. SWOT-analüüs on sisendiks Läänemaa turismiarenduse eesmärkide ja tegevuste seadmiseks.

Tugevused

- Mereäärne asukoht
- Pealinna lähedus (tunni aja sõidu kaugusel)
- Olemas Läänemaa muust Eestist eristavad turismimagnetid (meri, Matsalu Rahvuspark, eestirootsi kultuur, Osmussaar ning Vormsi, Nõva liivarannad; Haapsalu linn oma objektide ja vanalinnaga, tooted (eripära).
- Kaitstud rikkalik looduskeskkond (väärtuslik ja heas seisus), palju kauneid looduskohti. Linnuvaatlus (Euroopa üks parimaid vaatluskohti), Matsalu Rahvuspark.
- Hea maine ja kuvand kultuuri, loodusturismi ja ürituste korraldamise valdkonnas. Haapsalu linna tuntus hea mainega kuurort- ja terviselinnana.
- Tugev maakonnakeskus (Haapsalu piiskopilinnus ja Valge Daam, vanalinn, raudteejaam, Iloni Imedemaa, palju erinevaid sündmusi).
- Toimiv katusorganisatsioon Läänemaa Turism, kus osalevad suurem osa kohalikke omavalitsusi ja enamus turismiettevõtjaid on liikmed. Lisaks sellele aitab turismiarendule kaasa ka Spaaliidu tegevus.
- Läänemaa kui turismisihtkoha turundustegevused on olnud järjepidevad ja süstemaatilised (seni baseerunud messidel, trükistel; lisandunud internetiturundus, sotsiaalvõrgustikud, kaardirakendused). Samuti on suuremate ettevõtete turundustegevus olnud järjepidev ja üpris edukas (spaad, linnuturism).

Nõrkused

- Majutus, toitlustus ja muud tugiteenused vajavad edasiarendamist ja rohkem omanäolisust (hetkel vähe majutusvõimalusi suurtele gruppidele, võimalused olemas Roostal ja Haapsalus)
- Madalhooaja sündmuste ja aktiivsete teenuste nappus
- Ebaühtlane teenuse- ja teeninduskvaliteet
- Võõrkeelsete giidide nappus (vähe giide ja võimalus giiditeenust pakkuda erinevates keeltes piiratud); probleemiks ka giidide pealekasvu vähesus
- Turismitoodete tootearendus ei toimu piisavalt tulemuslikult (seda nii maakonnakuu ettevõtte tasandil); ebaühtlane (vähene) koostöö tootearendamisel ja turundusel (eriti puudutab majutus- ja toitlustusettevõtteid). Suurtel ettevõtetel koostöö toimib. Arendustegevused on meetmepõhised (nt turundustegevused suunatud eelkõige välisturgudele, sest meetmed toetavad). Keeruline on maakonna unikaalsuse esiletoomine (unikaalse müügiargumendi loomine).
- Turundustegevused ei ole olnud piisavalt süsteemsed kõikidel turgudel, turundustegevustes ei ole kasutatud uusi turge ning tooteid (nt kultuuriturismi toode tervikuna; Lihula võimalused kultuuriturismi- ja ajalooturismi teenuste pakkujana kasutamata). Suurte ettevõtete nõrk koostöö uutel sihtturgudel,

lähipiirkonnas ja Tallinnas asuvate edasimüüjatega (turismifirmad, ürituste korraldajad).

- Puudulik transpordiühendus (bussiühendus, rongiühendus) muude keskustega (näiteks Pärnu, Kuressaare, Riia) peale Tallinna ja Kärkla ning kohalike teede halb olukord.
- Turuga seotud oskusteabe vähesus ning analüüsi nõrkus. Ametlik turismistatistika ei ole piisav olukorra põhjalikuks analüüsiks ning otsuste tegemiseks, kohalike uuringute puudumine.
- Maakonna turisminfo on kättesaadav internetis, kuid infokanalid vajavad kaasajastamist (puhkaeestis.ee info suunamine, et võimalik ühildada riigiülese turismiinfoga, westest.ee arendamine)
- Puudub maakonnaülene turismiinfo võrgustik (sh ühtne viitade ja objektide infotahvlite korraldus). Viidasüsteemi projektipõhine arendamine ei ole jätkusuutlik.

Võimalused

- Suur külastajate hulk piirkonnas seoses saartele reisijatega
- Mereäärse asukoha ning pealinna läheduse parem ärakasutamine (võimalus pakkuda merega seonduvaid tooteid ning kasutada merd väravatena, samuti pakkuda paremini tooteid ja teenuseid pealinnapiirkonna elanikele ja külastajatele)
- Tõuseb nõudlus kohaliku eripära järele: kultuurist, ajaloost ja traditsioonist ning loodusest tuleneva piirkonna eripära rõhutamine (sh ka rahvusvahelisel tasandil).
- On olemas maakonna turismiettevõtjate koostöösoov
- Tervislike eluviiside harrastamise kasvav trend (võimalus tervise- ja lõõgastusturismi, loodusturismi ja aktiivse puhkuse toodete arendamiseks)
- Tehnoloogia areng (moodsad tehnilised lahendused võimaldavad maakonda paremini turundada – nt mobiilirakendused, veebitehnoloogiate areng)
- Koostöö Lääne-Eesti nelja maakonna vahel, mis on eelduseks edukaks ühisturunduseks välisturgudele ja ka maakonnaülestel turismitoodete tekkeks, mis rikastavad külastaja puhkuseelamust.

Ohud

- Loodusturismis on oluline kontrollida looduse nn taluvusvõimet, ehk palju ja kuidas saab seda toodet tarbida korraga. Keskkonnareostuse teke (eelkõige merelt lähtuv) ja sellest tulenevad piirangud turismi arenguks.
- Võimalikud poliitilised otsused, mis vähendavad Läänemaa konkurentsivõimet (nt. piirkondlikud eelistused, rõhuasetused üleriigilistes strateegiadokumentides, valdade ühine panus turismi arengusse väheneb).
- Eestisisese konkurentsi tihenemine.
- Majanduslangusest tingitud tarbimise vähenemine.
- Püsielanikkonna vastuseis turismihoogustumisega kaasnevatele muudatustele ja pakutavate toetavate teenuste ebaoperatiivsus (nt majutus ja toitlustamine ei suuda kiiresti reageerida külastaja soovidele).

Läänemaa külastuskeskkonna kitsaskohad lähtuvalt **külastaja teekonnast**:

- **Ettevõtlus, tooted ja teenused.** Valdav enamus on väikeettevõtjad, liigselt suvele orienteeritud imago, nõudlus on tugevalt hooajaline, puuduvad nõ igailma-tooted ehk puudub kvaliteetne, innovatiivne, terviklikult väljaarendatud hooajaväline, talve- ja segmendipõhine tootearendus. Hooajalise kvaliteetse tööjõu puudus, sektori väike lisandväärtus, puudub majutuse kvaliteedi ülevaade, info e-kanalites on ebakorrektn.
- **Atraktsioonid ja üritused** hooajaväliste tegevuste ja sündmuste nõrkus ja vähene orienteeritus väliturule, suvel sündmuste liiatine koondumine, piirkonna omapära ja omanäolisuse vähene kasutamine, tootearendus ei ole suunatud välituristile.
- **Turundus ja kommunikatsioon** puudub maakonna turundusplaan, turundus on projektipõhine, ei arvesta turu kiirelt muutuvate ootuste ja vajadustega, ega ole segmendipõhine. Suureks probleemiks on maakonnaülene rahastus, et tagada järjepidev ja kvaliteetne areng maakonna turismi koordineerimiseks.
- **Transport ja ühendused** puudub rongiühendus, regionaalsete keskuste ja maakondlike turismi väljasõidukeskuste vahelised ühendused on kehvad. Võõrkeelne kohapealne transpordiinfo on puudulik ja võõrkeelse transporditeeninduse kvaliteet madal, transpordirendi sh auto- (puuduvad rahvusvahelised kaubamärgid) ja jalgrattarendi, -paranduse ja abiteenuse vähesus.
- **Kogukond ja keskkond** kogukonna vähene kaasatus, võõrkeelte vähene oskus.

II. Läänemaa turismistrateegia 2016 - 2020

2.1 Visioon

Aastal 2020 on Läänemaa Läänemere regioonis ja siseturul tuntud ning tunnustatud turismipiirkond, mille tulemusena ollakse külastatavuselt 5 esimese Eesti sihtkoha hulgas.

Tuntud – info Läänemaast kui turismisihtkohast on jõudnud potentsiaalsete külastajateni. Tunnustatud – kvaliteedimärgistega hinnatud turismiressursid; Läänemaa külastajad on korduvkülastajad ning viibivad Läänemaal kauem.

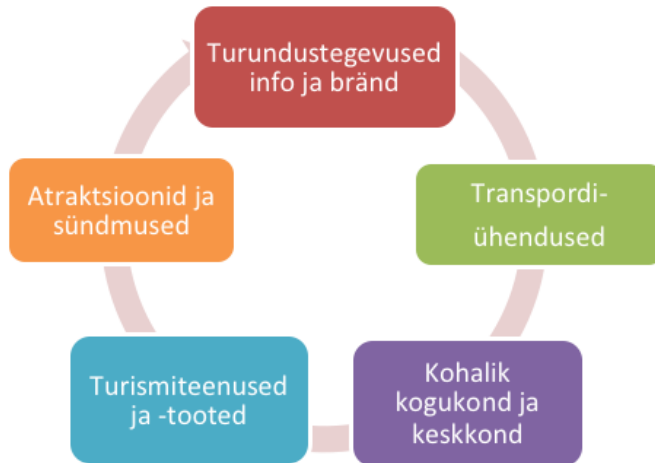
Läänemaa teevad tuntuks ja tunnustatuks järgmised turismiressursid:

- Rikkalik kultuuri ja ajaloopärand;
- Meri ja merega seonduvad tegevused, arenev mereliiklus;
- Mitmekülgsed tegevused ja tooted, väljatöötatud tootepaketid ja turismimarsruudid;
- Kaunis, hoitud ja palju tegevusi pakkuv loodusressurss (Matsalu rahvuspark, Nõva rannad ja metsad, linnuvaatlus);
- Eestirootsi kultuur;
- Kohalik toit;
- Lastega peredele suunatud võimalused ja pakkumised;
- Head võimalused terviseturismiks (kvaliteetsed spaad, sportimisvõimalused, terviserajad);
- Rahulik ja elitaarne puhkus kuurortlinnas;
- Atraktiivsed sündmused ka madalhooajal (kultuuri- ja spordisündmused);
- Arenev loomemajandus (kunst ja sündmused);
- Huvitav maaelu – külamiljö, rookatused, kiviaiad, pärandkultuuri objektid;
- Kättesaadavad võimalused erivajadustega ning eriliste vajadustega inimestele, alternatiivne kommunikatsioon

Piirkonna arendamisel lähtutakse külastaja teekonna mudelist.

Lääne maakonna turismi arengukava 2016-2020 on viidud kooskõlla Eesti riikliku turismiarengukavaga 2014-2020, kus piirkondlike turismitoodete arendamise eesmärgiks on siduda erinevate piirkondade olemasolevad tooted ja teenused **ühtseks tervikuks**, moodustades terviklikud marsruudid peamistes teemavaldkondades, suurendades seeläbi turismiobjektide ja -toodete vahelist sünergiat ning aidates kaasa erasektori teenuste väljaarendamisele. Täpsemalt luuakse kooskõla maakondliku arengukava tegevuskavas ja Lääne-Eesti Turismi lähiaastate tegevuskavas.

Läbivaks printsiibiks turismitoodete arendamisel on **külastaja teekonna põhimõtte** järgmine, st külastaja teekond peab olema kogu reisi jooksul külalislahke ja kvaliteetne, turvaline ning igas vanuses ja erivajadustega inimestele ligipääsetav. Piirkondlike turismitoodete väljaarendamise lahutamatud osad on seega kõik elementaarsed tugiteenused nagu ligipääsetavuse tagamine kõigile sihtrühmadele, majutus, toitlustus, transport ja piirkondlikud atraksioonid. Külastaja teekond koosneb külastaja arvukatest kokkupuutepunktidest nii teenusepakkujate, keskkonna, teiste külastajate kui ka kohalike elanikega (Joonis 3).

Joonis 3. Külastaja teekond

2.2 Pakutavad turismitooted

Läänemaal on aastate jooksul välja arendatud viis turismitoodet, mis on hetkel erinevates arengufaasis ning potentsiaali arendusteks on veel palju. Kõik tooted on omavahel kohati kattuvad ja turismipakettide moodustamisel kombineeritavad. Osad tootekomponendid on pigem Haapsalu linna kesksed, kuid eesmärgiks on toodete pakkumist parendada ka maakonnas.

- **Kultuuriturismi toode:** ajalooturism sh rannarahvaste pärandkultuur ja rannarootsi kultuuriga seonduv, sündmus/üritusturism
- **Terviseturismi toode:** ravi-, heaolu-, spaa-, lõõgastus- ja invaturism, kohalik toit
- **Loodusturismi toode:** aktiivsed tegevused, loodusvaatlused sh linnuvaatlus
- **Huvialaturismi toode:** mereturism, sporditurism, käsitööturism, loomemajandus
- **Pereturismi toode.**

2.2.1 Kultuuriturismi toode

Toote märksõnad:

- Keiserlik kuurort;
- Ajalooline Haapsalu;
- Valge Daam;
- Eestirootsi kultuur ja külamiljöö;
- Pärandkultuur;
- Muuseumid, linnused, mõisad, kirikud, kabelid, kalmistud;
- Militaarturism;
- Külaturism;
- Rikkalik sündmuste valik (rahvusvahelised, traditsioonilised kultuurisündmused, rahvakultuuri ning eestirootsi jt vähemusrahavaste kultuuripärandit tutvustavad sündmused, merega seotud sündmused, huviala- ja spordisündmused jne);

Toote kirjeldus:

Kultuuri- ja ajaloopärandi toode pakub turistidele emotsionaalseid ja aktiivsel tegutsemisel baseeruvaid elamusi läbi pärandi ja kultuuriloo (sh tegevused). Toote raames tutvustatakse ja väärtustatakse paikkonna kultuuripärandit ja traditsioonilist elulaadi ning antakse kultuuriharidust. Kultuuriüritused tõstavad kogu piirkonna atraktiivsust.

Toote sihtgrupp:

Olulisimad kliendid on eestlased, lisaks aga ka soomlased, rootslased, venelased, sakslased, lätlased jt rahvused. Liiguvad nii väiksemate (pered, sõpruskonnad jne) kui suuremate gruppidenä (õpilasgrupid, turismigrupid jt) ja on huvitatud eelkõige ajaloo- ja kultuuripärandist, siseturisti puhul ka sündmustest, kombineerides seda kohati ka teiste toodetega.

Hinnang toote toimimisele:

Toode on olnud kesksel kohal Läänemaa turismis ning on seda ka edaspidi, samas esineb valdkondasid, kus Läänemaa potentsiaal jäänud kasutamata (näiteks kirikud, mõisad, kalmistud – puudub ülevaade mõisatest, sest mitmed neist on eraomandis).

Kultuuriturismi tutvustamisel (aga ka kõikide teiste toodete tutvustamisel) tuleb rohkem lähtuda sihtriikide ja sihtgruppide huvidest (kirjeldatud sihtgruppide juures). Näiteks huvituvad lätlased kalapüügist; soomlased spaadest; võimalusel saabutakse Eestisse ka oma paadiga; vanema generatsiooni rootslased on huvitatud rannarootsi kultuurist ja seotusest piirkonna ajalooaga; vene turist on huvitatud tsaarikultuurist, antud ajastu pärandist Läänemaal, poodlemisest ja pidutsemisest.

Üldjoontes on Põhja-Läänemaa kultuuritoote pakkumise seisukohast paremal positsioonil kui Lõuna-Läänemaa. Samas paikneb Lõuna-Läänemaal palju kirikuid ja mõisaid, Virtsu ja Lihula linnuse varemed, mille olemasolu turismiressurssidena tuleks rohkem ära kasutada. Lõuna-Läänemaal 2016 praktiliselt puuduvad ööbimisvõimalused. Kultuuritooteid Lõuna-Läänemaal ei pakuta, sest pole pakkujaid. Probleeme on

ligipääsetavusega objektidele ning info vähesusega. Koostatud on kirikute trükis, mis on üheks toetuseks kogu Läänemaa kultuuriturismi arendamisel.

Haapsalu linn on Läänemaa kontekstis omandanud hea kuvandi kui tsaariaja kuurortlinn, mis baseerub arhitektuursetel vaatamisväärsustel mälestistena ning lugudel-legendidel.

Militaarobjektide näol (raketibaasid, vana lennuväli) võib tegemist olla vaatamisväärsustega tulevikuperspektiivis, kuid hetkel saab objekte kaasata turismimarsruutidesse ohutuse tõttu vaid lugude kaudu.

Tugevalt on väljakujunenud Valge Daami legend, kuid oluline on koguda, välja arendada, koondada ja esitleda ka teisi huvitavaid lugusid.

Toodet täiendavad veel mitmesugused kultuuriüritused.

Läänemaa ja Haapsalu baasil on edukalt väljakujundatud suvehooaja üritused, mis sisustavad kõik kevad-suvised nädalavahetused. Ürituste külastatavust võib hinnata heale tasemele, ürituste külastajad moodustavad suure osa Läänemaa külastustest. Uusi üritusi on võimalik suveperioodi veel vähesel määral mahutada, kuid eesmärgiks on pigem olemasolevate sündmuste kvaliteedi tõstmine ja edasiarendamine ning seda eelkõige nimiürituste puhul. Rõhku tuleb pöörata hooajaväliste sündmuste loomisele.

Üritustel on lisaks ka oluline turunduslik efekt kogu maakonnale, kuna huvitavate ürituste puhul saab kogu maakond meediakajastuse abil nõ tasuta reklaami. Hetkel külastavad üritusi eelkõige siseturistid, kuid suuremad üritused toovad maakonda ka välituriste.

Vähe on kasutatud osalustegevuste korraldamist (kulinaarsed õppekojad, kunstilaagrid ja –töötoad, käsitööharrastuse töötoad jmt) turismitoote osana. Taoliste toodete arendamine võimaldab suurendada professionaalset arengut toetavate, sh. ergutus- ja preemiareiside müüki.

Vt kultuuriturismi toote näited lisas nr 4.3.1

2.2.2 Loodusturismi toode

Toote märksõnad:

- Linnu- jm loodusvaatlused
- Loodusretked, matkamine jm aktiivsed tegevused
- Jahiturism ja kalapüük

Läänemaa on linnuvaatluse ja loodusretkede pakkumisel Eesti tähtsaim sihtkoht

Toote kirjeldus:

Loodusturismi eesmärgiks on tervisliku puhkuse pakkumine, lõõgastamine, töövõime taastamine, miljöövahetus, enese väljalülitamine, pinge mahavõtmine, uute kogemuste ja teadmiste hankimine ning keskkonnateadlikkuse tõstmine.

Tootesse kuuluvad teenused, mis võimaldavad osa saada loodusväärtustest – linnuvaatlus, botaanilised reisirid, raba- ja soomatkad, loodusõppereisirid, looduses aktiivse tegevuse korraldajad, loodusõppe õpikojad, kalanduse alase info edastamine.

Loodusturismi tuumikuks on linnuvaatlus, kala- ja jahiturism ning loodusreisid rannikumerel (kajakide, ruupade aga ka väikelaevadega). Viimastel aastatel on populaarsust võitnud Haapsalust regulaarse väljumisega korraldatavad, aga ka tellimisel kajakimatkad Haapsalu lahele. Lähiaastatel on kavas suurendada kogu Läänemaa rannikumeres kajakimatkade ja väikelaevade väljasõitude ning Kasari jõel kanuumatkade pakkumist. Kalaturismi vastu on suur huvi, sügiseti on lestapüük piirkonnas massiline. Jahiturismi koordineerivad jahiklubid ja jahiklubidega seotud teenusepakkujad, kes koordineerivad ka vajalike lubade hankimist. Jahiturismi valdkond on eksklusiivne ja tasuv. Antud teenused vajavad tugevamat arendust.

Toote sihtgrupp:

Laias laastus jagunevad nii sise- kui välituristide puhul erihuvidega külastajateks (spetsialistid), kes tarbivad ainult loodusturismi toodet ja üldhuvidega külastajateks (pered, sõpruskonnad, turismigrupid), kes sageli kombineerivad ka teiste toodetega nagu aktiivne puhkus, kultuuriturism jne.

Linnuvaatluse põhilised sihtturud (kehtivad üldjoontes ka teistele loodusturismi valdkondadele): heaoluriigid Euroopast; Inglismaa, Holland, Saksamaa, Taani, Prantsusmaa, vähemal määral ka Belgia ja Šveits.

Hinnang toote toimimisele:

Toote potentsiaal ja kasvuvõimalus on mõõdukalt suur, kuna Läänemaa on hoitud ning huvitava looduskeskkonnaga ning hoitud loodust hinnatakse turistide ja külastajate poolt järjest rohkem. Näiteks on Matsalu üks parimaid linnuvaatluse kohti Euroopas ning linnuvaatluse populaarsus on maailmas kasvav ning Matsalu seni vaatluskohana alakasutatud. Hetkel võib Läänemaad lugeda Eesti parimaks linnuvaatluskohaks. Aastas tehakse Läänemaale keskmiselt 20 linnuvaatlusreisi. Siseturist moodustab loodusturistide massist 2/3, aga rahaliselt toob sisse 1/3 tuludest; välituristid moodustavad 1/3 külastajatest, aga sisse toovad 2/3 tulust.

Loodusturismi arendatakse aktiivselt Lõuna-Läänemaal. Erinevaid ettevõtjaid või organisatsioone ühendavad katusorganisatsioonid tegelevad üldise toote tausta edendamisega ning kohalikud omavalitsused tegelevad üksikobjektide arendamisega.

Loodusturismi toodet saadavad hetkel järgmised probleemid:

- Probleemid maaomanikega loodusradade rajamisel

- Hulkuvad koerad, vajalik omanike teavitamine
- Loodusturismi teenuste pakkumine reguleerimata, teadlikkus piirangutest ja teenuse tarbimise võimalustest on madal (nt kus võib kala püüda, millisel hooajal ja mis vahenditega?)
- Loodusgiidide puudus (eriti atesteeritud ja võõrkeeli oskavate loodusgiidide puudus). Matsalus on hetkel 6-7 giidi ning hetkel on nad tegevad vaid Matsalu piirkonnas. Antud valdkond nõuab spetsiifiliste teadmistega ja haritud giide.
- Tagasihoidlik turundus: hetkel turundab Eestit loodusturismi sihtkohana 4-5 ettevõtjat
- Teatud osas on loodusressurss piiratud (nt jahiturism, alternatiiviks veretu jaht)
- Loodushuvilise tarbeks ei sobi tavalised turismikaardid (liiga üldised)

Vt loodusturismi toote näited lisas nr 4.3.2

2.2.3 Terviseturismi toode

Toote märksõnad:

- Puhkuse- ja kuurortlinn Haapsalu, kuhu tullakse tervist parandama
- Kogu keskkond toetab terviseparandamist
- Professionaalne teenindus (spaa, rehabilitatsioonikeskus)
- Raviturism, vaimset ja füüsilist tasakaalu toetavad teenused, sündmused
- Looduslähedane (sh tervislik ja kohalik toit)
- Ravimuda
- Kompetents ligipääsetava turismi edendamiseks

Läänemaa ja Haapsalu on tervise- ja lõõgastusturismi hinnatuim kompetentsikeskus Eestis.

Haapsalus asub Tervisedenduse ja Rehabilitatsiooni ([TERE](#)) Kompetentsikeskus, mis keskendub liikumisvõime parandamisele ja ravimuda laialdasemale kasutamisele suunatud teadustööle.

Toote kirjeldus:

Käesoleva toote moodustavad spaad (*wellness* ja *medical* ehk heaolu ja ravispaad), veekeskused, tervisekeskused, loodus- ja rahvaravi teenuse pakkujad ning toetava infrastruktuurina loodusrajad ja liikumisvõimalused. Toote eesmärgiks on aidata külastajatel maandada stressi ning taastada ja hoida tervist.

Rõhuasetus antud toote raames on ravispaade teenuste pakkimisel koostöös spaade ja rehabilitatsioonikeskusega. Haapsalu baasil on loodud võimalused erivajadustega turistile liikumiseks ja raviteenuste tarbimiseks.

Ratastoolikasutajate seas läbiviidud küsitlused ja kontrollsõidud on näidanud, et keskkonna arendamisel ning erivajadustega inimestele tingimuste loomisel ja ligipääsude tagamisel on veel palju arenguruumi.

Toote sihtgrupp:

Sihtturud: Eesti, Soome, Rootsi, Norra, Venemaa, Saksamaa, Läti, Leedu;

Uued turud: Holland, Inglismaa, Taani

- Lõõgastus- ja raviklient
- Korporatiivklient
- Puhkajad (rannapuhkus)

Siseturist (1. Lõõgastus- ja raviklient, 2. Korporatiivklient, töökollektiiv, 3. Pered ja sõpruskonnad puhkusel, 4. Erihuvidega grupid)

Välisturist (1. Lõõgastus- ja raviklient, 2. Pered ja sõpruskonnad puhkusel, 3. Erihuvidega grupid)

Hinnang toote toimimisele:

Tänu suurtele ettevõtetele on toode andnud seni olulisima osa kogu Läänemaa turismisektori käibest ning jääb seda andma ka edaspidi. Haapsalu linn on seeläbi omandanud ka hea maine kuurortlinnana. Positiivseks arenguks on uute alternatiivsete terviseravi teenusepakujate lisandumine turule.

Viimastel aastatel on käesoleva toote nõudlus olnud kasvav ning lähtuvalt sellest on ettevõtjad teinud ka toote võimsust suurendavaid investeeringuid. Eeldatavalt lihtsama ravi ning lõõgastuse nõudlus stabiliseerub. Olulisteks turgudeks jäävad lisaks koduturule, Soome, Rootsi ka Norra ning Venemaa.

Lõõgastumise turismitoodet hetkel veel ei toeta keskkond: kohvikud, pargid, ratastoolis liikumise võimalused. Haapsalu linn kui ajalooline kuurort annab vajaliku tausta ja keskkonna.

Vt terviseturismi toote näited lisas nr 4.3.3

2.2.4 Huvialaturismi toode

Toote märksõnad:

- Mere ja siseveekogudega seonduvad tegevused (sh talvised)
- Sadamad jm mereturismi taristu
- Kalapüük
- Sporditurism
- Käsitöö
- Loomemajandus¹

¹ **Loomemajandus** on majanduses valdkond, mis põhineb individuaalsel ja kollektiivsel loovusel, oskustel ja andel ning mis on võimeline looma heaolu ja töökohti läbi intellektuaalse omandi loomise ja kasutamise. Loomemajandus hõlmab näiteks arhitektuuri, audiovisuaalseid kunste, disaini, etenduskunste, meelelahutust, infotehnoloogiat,

Toote kirjeldus:

Käesoleva toote komponentideks on **mere- ja veeturism** (jahta, aurupaat, jahid jahtklubides, süsta- ja kanuumatkad, ruubad, räätsa- uisu- suusa- tõukekelgumatkad, jäärajasõit, jääpurjetamine, talvine ja suvine surfamine, sukeldumine, allveearheoloogia, rannaturism, sadamad jm mereturismi taristu, kalaturism, rannarahva eluviisi tutvustamine jne), **sporditurism** (spordiüritused, -võistlused ja spordilaagrid, ratta-, matkarajad ja tervisetee, spordiväljakud jm rajatised, kaasaegne spordiinventar jne), **käsitööturism** (maakonnale iseloomulike käsitöövõtete tutvustamine, edasikandmine, müük, töötubade ja käsitööürituste korraldamine, maakonna suveniirid jne) ning **loomemajandus**, mis hõlmab väga mitmeid loovust ja oskusi nõudvaid valdkondi. Antud toode on tihedalt seotud kõikide teiste tootevaldkondadega, nii pere, tervise- kui ka loodusturismi tootega, samuti kombineeritakse seda sageli ka kultuuriturismiga.

Toote sihtgrupp:

Aktiivse puhkuse harrastajad; veeturismist huvitatud; spordiürituste külastajad (osavõtjad/pealtvaatajad); käsitöö ja loomemajanduse huvilised ning muud spetsiifiliste huvidega külastajad. Tarbib valdavalt oma huvidega seotud teenuseid, kombineerib teiste toodetega harva.

Hinnang toote toimimisele:

Antud toode tervikuna on veel arendamise algjärgus. Suur osa potentsiaalset on kasutamata.

Läänemaa oluliseks tugevuseks on meri ning sellele tuleb ka toetuda turismitoodete arendamisel. Hetkel on antud potentsiaal veel kasutamata. Läänemerega seotud ajaloo ning rannarahva eluviisi tutvustamine kavandatakse erinevate turismitoodete kontekstis, aga eelduseks külastaja teekonna kontekstis on sadamate taristu arendamine.

Viimastel aastatel on mereturismi edendamiseks vajalikku taristut jõudsalt arendatud, potentsiaali täiendavateks arendusteks oleks veel Nõva ja Noarootsi valla sadamates ning Vormsi ja Hiiumaa vahelise laevaühenduseks vajalike eeltingimuste loomisel.

Seega on loodud esialgsed eeldused merega seotud turismiteenuste kvaliteetseks pakkumiseks.

Oluline on sadamad kui visiitkaart varustada lisaks kaasaegsetele sadamateenustele ka infoga piirkonnas pakutavate turismiteenuste kohta ning pakkuda logistilisi lahendusi sadamast kaugemal asuvate objektide paadituristile kättesaadavaks muutmisel. Sadamad ja lautrikohad peavad saama ka infokeskusteks maa poolt saabuvale turistile erinevate merega seotud turismivõimaluste osas.

kirjastamist, ajakirjandust, kunsti, muuseumi, muusikat, reklaami, käsitööd, kultuuriturismi. Loomemajanduse määratlemisel on oluline tajuda kultuurivaldkondade seoseid teiste elu- ja majandusvaldkondadega ning seda, et kultuur pole ühiskonnas vaid saaja, vaid väga olulise andja rollis ning et kultuuriline loovus on eluliselt oluline teadmispõhise majanduse ülesehitamisel.

Sporditurismi osas on paljud spordiüritused koondunud Haapsallu, kus on välja kujunenud oma nišš (vehklemine, tennis, jalgpall, laskmine ja purjetamine). Maakonna tasandil on spordivaldkonnas piirkonniti välja kujunenud spetsiaalsed tegevusalad vastavalt piirkonna eestvedajate huvidele ja professionile.

Aktiivse elustiili trend on kiirel tõusuteel, mis kasvatab ka aktiivse puhkuse toote populaarsust. Oluline osa on siseturistil ja –külastajal (inimene, kes oma väljasõidul ei ööbi), samas välismaalaste huvi kasvab. Kuna paljusid aktiivseid teenuseid peab hetkel ette tellima, siis on välismaalasel keeruline neid teenuseid kätte saada, kuna nad tahavad teenuseid osta kohal olles. Teenuste kohta info kättesaadavuse paranemise ning teenusepakujate arengu tulemusena kasvab kindlasti toote atraktiivsuses välismaalaste silmis.

Probleemidena on välja toodud veel toote üldine koordineerimatus; spordivahendite laenutamise võimaluse puudumised või paindlikkuse puudumine (teenusepakujatel on vähe vahendeid laenutuses ning spordipoed ei laenuta); puuduvad ka spetsiifiliste valdkondade juhendajad; arendustegevused pole järjepidevad jne. Maakonnas on piisaval hulgal spordisaale, samas ei toeta majutus suurte spordiürituste korraldamist.

Üheks alakasutatud potentsiaaliks on käsitöö ja loomemajanduse teenused ja tooted Läänemaal. Nende kombineerimine erinevatesse pakettidesse annab piirkonna teenustele uut jumet. Hetkel on loometegevus koondunud eelkõige Haapsallu, käsitöö temaatika lisaks ka Vormsile, Lihulasse.

Vt huvialaturismi toote näited lisas nr 4.3.4

2.2.5 Pereturismi toode

Toote märksõnad:

- Iloni Imedemaa
- lastele ja peredele orienteeritus
- mere lähedus, rannad
- rahulik keskkond
- lühikesed vahemaad
- mänguväljakud

Toote kirjeldus:

Põhirõhk on elamuste pakkumisel – emotsioonid. Oluline on lapse rahuolu ja tegevused kogu perele, valikute pakkumine, turvalisus. Arvestada tuleb laste ja pere vajadustega (tegevused, majutus, toitlustus). Teemapargid, seikluspargid, mänguväljakud, rannad, loomapargid, töötoad, seiklusemängud, peredele suunatud üritused, lastelaagrid.

Toote sihtgrupp:

Kuni 15 aastase lapse/lastega reisiv täiskasvanu(d). Nii sise- kui väliturist. Sageli kombineerib perepuhkuse toodet teiste toodetega, kuid lähtub eelkõige lapsest.

Hinnang toote toimimisele:

Potentsiaal kasutamata. Perele suunatud tooteid leiab eelkõige Haapsalu linnast. Majutus ja toitlustteenused vähe orienteeritud lastele, ettevõtjate teadlikkus madal sihtgrupi vajadustest.

Vähe pakkumist teismelised, suunatud valdavalt eelkooliealistele. Hooajaväline pakkumine vähene. Võõrkeelne teenindus puudulik. Keskkond toetav ja soodustav.

Vt pereturismi toote näiteid lisas nr 4.3.5

2.3 Tootepõhised strateegilised eesmärgid

2.3.1 Strateegilised eesmärgid

1. Läänemaa turismi arendamisel lähtutakse külastaja teekonnast ja tootepõhise turismiarenduse põhimõtetest (kultuuriturismi toode, loodusturismi toode, terviseturismi toode, huvialaturismi toode ja pereturismi toode). Läänemaa turismi arendamisel suunatakse tegevusi loodud maine ja kuvandi tugevdamisele ning ühtse sõnumi levitamisele.
2. Läänemaa turismi arendamisel suunatakse jätkuvalt ressursse ligipääsetavuse parandamisele. Erivajadustega turistidele luuakse sobivaid tegevusvõimalusi ning tagatakse ligipääsud turismiobjektidele ja teenindusasutustele
3. Parimate turismitoodete ja teenuste pakkumiseks arendatakse koostööd ettevõtjate ja turismiarendajate vahel tootearenduses ja turunduses. Turunduses suunatakse tegevusi valitud sihtgruppidele.
4. Välituristide toomiseks piirkonda luuakse uusi koostöösuhteid sihtriikides (reisikorraldajad, turismiarendajad), tehakse regionaalset ja üleriiklikku koostööd.
5. Läänemaa turismitoodete atraktiivsuse tõstmiseks ja kliendisõbralikkuse kasvatamiseks luuakse erinevaid tootepakette ja külastusmarsruute. Tootearenduses kasutatakse maakonna põhilisi tugevusi, nagu näiteks meri, rannarootsi kultuur ning pärandkultuur. Samuti keskendutakse madalhooaja toodete loomisele ja edasiarendamisele.
6. Parima külastuselamuse pakkumiseks tõstetakse piirkonnas teeninduskvaliteeti.
7. Külastajatele adekvaatseima info edastamiseks arendatakse edasi turismialase info kogumise ja jagamise süsteemi
8. Valikutes eelistatakse keskkonnasõbralikke liikumisviise ja vahendeid ning keskkonda säästvaid lahendusi

Külastuskeskkond	Läänemaal on heas korras turismitaristu , rikkalik valik heas korras, hästi ligipääsetavad turismiatraktsioone , mida täiendavad kvaliteetsed turismiteenused ning korrektne viidamajandus.	• Suuremate turismiatraktsioonide arendus (Haapsalu Piiskopilinnus, Haapsalu Raudtee- ja Sidemuuseum, pitsilise puitarhitektuuriga Haapsalu vanalinn, Iloni Imedemaa teemakeskus, Haapsalu Pitsikeskus, Eesti Loodusturismikeskus, Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskus, Traditsiooniliste ajalooliste Puulaevade Keskus; Lihula mõisakompleksi ja linnusemäe külastus- ja kompetentsikeskus Österby mereturismikeskus-puhkeala , Koluvere loss jm). • Mereturismi arenguplaani koostamine ja realiseerimine – sadamad, mereturismiatraktsioonid ja sündmused, turundusvõimalused. • Veeturismi taristu loomine ja korrastamine (sadamad, lautrikohad). • Avalike randade arendamine , surfialade eristamine suplusaladest turvalisuse tagamiseks. • Loodusturismi radade-viitade korrashoid. • Oluliste spordiobjektide kaardistamine ja info kättesaadavaks tegemine, uue EL rahastusperioodi võimaluste kasutamiseks tegevuskavade koostamine.
	Aastaringselt toimuvad varakult kokku lepitud ajakava järgi erinevatele sihtrühmadele huvipakkuvad sündmused , millega kaasneb kvaliteetsete turismiteenuste pakkumine.	• Madalhooaja sündmuste arendamiseks/väljatöötamiseks töögrupi kokkukutsumine. • Rahvusvaheliste spordiürituste toomine Läänemaale. • Sündmuste info edastamise süsteemi loomine ja ettevõtjate teavitamine (probleemiks sündmuste info hiline avaldamine), kultuuri, turismi- ja spordiürituste toimumisaegade parem omavaheline sünkroniseerimine. • Koolitus ettevõtjatele, kolmandale sektorile meediaplaani ja sündmuse eelarve koostamiseks. • Ligipääsude arendamine, sh sadamate investeeringud ja

		rongiliikluse planeerimine, ligipääsetavuse parandamine turismi sihtkohtadesse maakonnas ja regioonis. • Viidastamise kaardistamine, uued viidad maakonnas ja Haapsalus. • Loodusturismiradade viidamajanduse korrashoid. • Koolitus ettevõtjatele, kolmandale sektorile meediaplaani ja sündmuse eelarve koostamiseks.
	Läänemaa turismitooted ja -teenused on seotud ühtseks tervikuks, moodustades terviklikud marsruudid peamistes teemavaldkondades (ajaloopärand, kultuur, loodus, meri, tervis, aktiivne puhkus jt). Läänemaal pakutav turismitoodete ja -teenuste lai valik on uuendusmeelne, vastab külastajate ootustele või isegi ületab neid.	• Kõrghooaega pikendav ja hooajavälist nõudlust suurendav, tööhõivet kasvatav segmendipõhine tootearendus, sh: • valdkonnaspetsiifiliste tootearenduskoolituse korraldamine - loodus, loome, seiklus, kultuur jne; • temaatiliste marsruutide loomine koos ettevõtjatega ja regiooniga; • autokaravanide infrastruktuuri ja telkimiskohtade arendamine; • giidide koolitamine ja atesteerimine; • aktiivse tegevuse toote eestvedaja määramine; • mereturismi arenguplaani koostamine; • Läänemaa suveniiride turustamine - lai valik, müügipunktid, iga-aastase konkursi korraldamine.
	Turismiinfo on koondatud hästirahastatud katusorganisatsioonide juures (LT, LET), alati ajakohane ja kättesaadav.	• Turismiettevõtjate ja turismiinfo koondamine, süstematiseerimine ja levitamine. Sh: • Läänemaa lugude ja legendide koondamine veebis. • Maakonna turismiinfo kaartide uuendamine, trükiste tootmine, seotud ka viidastusega: • Loodusturismi kaartide koostamine (sihtkaitsevööndid, looduskaitseala info) • Vaatlustornide kaardistamine ja kandmine kaardile • Tervise- ja liikumisradade ning kergliiklusteede

		kaardistamine • Haapsalu kui kuurortlinna tutvustamine (sõnumites kajastamine, teenuspakettide koostamine) • Aktiivse puhkuse tegevuste pakkumiseks olemasolevate ressursside kaardistamine (teenusepakkujad ja pakutavad võimalused)
	Läänemaa turismiasjalised kasutavad efektiivselt ühisturunduse võimalusi, eestvedajateks on maakondlikud turismi katusorganisatsioonid.	• Ühisturunduse arendamine (perioodilised ümarlauad tootearenduseks), sh müük messidel, turundusürituste korraldamine, artiklid ajakirjanduses (erilehed), fam-tuuride (pressireiside) korraldamine • Temaatiliste turismivõrgustike ülesehitamine ühisturunduseks ja kitsaskohtade esiletoomiseks ja lahendamiseks, sihtkoha ja regiooni arendus- ja turundusorganisatsioonide püsirahastuse tagamine. • Maakonna eriti Haapsalu linna kohaturundus, sh sihtkoha investeeringute ning terviklikud turundus- ja teavitustegevused, turunduse järjepidevus ja kaasajastamine, rahvusvahelise koostöö aktiveerumine.
	Külastajate tagasiside (sh uuringud) võimaldab piirkonna turismiteenuste pideva arengu.	• Turismiuuringute läbiviimine, turismikompetentsi kasvatamine uuringute ja seire kaudu. • Mainekujundus, kvaliteedi hoidmine (koolitused)
	Kohalik kogukond toetab turismiteenuste pakkumist.	• Kolmanda sektori - Külaseltside, MTÜ-de, külamajade jne kaasamine turismiarendusse. Nõudluse ja pakkumise info vahendamine. • Tootearenduskoolituse ja ümarlaua korraldamine kultuuri- ja ajalooturismi teenusepakkujatele (muuseumid, külaseltsid, kogudused, mõisad). 2 seminari aastas (LAK, LET, LT). • Veeturismi turvalisuse arendamine.
	Läänemaa loodus ja keskkond on	• Ülevaate koostamine loodusturismi teenusepakkujatest ja

	turismiväärtusena hästi eksponeeritud ja hoitud.	pakutavatest teenustest. • Looduskaitsealaste piirangute kaardistamine, infopanga loomine • loodusturismi seminari läbiviimine (info ja koostöö). • Loodusteadlikkuse tõstmine - erinevate sündmuste (matkad, teabepäevad, loodushariduslikud programmid) raames loodushoiu tutvustamine.
--	---	--

2.3.2 Eesmärgid

Üldised eesmärgid		
2015	2016	2017
Läänemaal majutatakse vähemalt 78 000 inimest (statistikaameti andmetel), kellest 40% on välituristid ja 60% siseturistid.	Läänemaal majutatakse 80 000 külastajat.	Läänemaal majutatakse 82 000 külastajat
Läänemaa välituristide majutamine jaguneb sihtriikide kaupa (Statistikaameti andmetel) järgnevalt: eestlased 50%, soomlased 39%, venelased 3,5%, rootslased 2,2%, sakslased 1,7%, lätlased 1,1%.	Suurenenud on rootslaste majutamine 5% ja venelaste majutamine 10% (hinnanagu aluseks on trendi analüüs)	Suurenenud on lätlaste majutamine 10%, venelaste majutamine 10% ja rootslaste majutamine 5%
Läänemaa keskmine külastuse kestvus on 2,4 päeva (Statistikaameti andmetel).	Läänemaa keskmine külastuse kestvus on 2,5 päeva (Statistikaameti andmete tuginedes)	Läänemaa keskmine külastuse kestvus on 2,6 päeva
Kohalikud elanikud ja ettevõtjad on teadlikud turismisektori arengutest	Kohaliku elu liidrid teevad koostööd turismi arendustegevustes. 80% omavalitsustest panustavad maakondliku katusorganisatsiooni tegevusse. Kohalik elanikkond ja ettevõtjad on teadlikud turismisektori arengutest ja on positiivselt meelestatud, mõistes ühiskonnale toodavat kasu turismi arengust. Kasvanud on koostöövalmidus (nt on kohalikud elanikud valmis turistide tõrjumise asemel neid	Kohalikud elanikud ja ettevõtjad on aktiivselt kaasatud turismi arengusse; 90% omavalitsustest panustavad maakondliku katusorganisatsiooni tegevusse, kohalikud omavalitsused toetavad oma piirkonna ettevõtjate ja kodanike tegevust piirkonna maine tõstmisel ja ettevõtluse arendamisel.

	suunama)	
On loodud süsteem ja teavitatud ettevõtjaid, teenusepakkujaid ja turismiarendajaid turismialase info süsteemse ja järjepideva edastamise osas. Teavitussüsteem toimub kahesuunaliselt.	Turismiasjalised ja ettevõtjad on teadlikud turismiinfo edastamise süsteemist ja järgivad seda plaanipäraselt.	Turismiinfo on süstematiseeritud ning alati uuendatud, adekvaatne ja lihtsasti kättesaadav
Koostöös suuremate ettevõtjate ja turismiarendajatega on väljatöötatud ühised märksõnad maakonna (piirkonna) tutvustamiseks ja maine kujundamiseks.	On koostatud mudel maine hindamiseks. Mudelit on testitud ja esmased tulemused mainekujunduse osas on olemas. Mainekujunduse mõju ja hinnanguid jälgitakse süsteemselt (nt küsitlus messidel, hooajal majutuskohade külastajate seas vmt). ning vastavalt hinnangutele viiakse sisse täiendusi ja arendustegevusi.	Läänemaa maine turismisihtkohana on mõõdetud ning tulemused on paranenud vastavalt esialgsetele hinnangutele.
Läänemaad ja saari teadvustatakse ühtse turismipiirkonnana.	Lääne-Eestit teatakse välisturgudel, kui mitmekesiste võimalustega turismipiirkonda.	Lääne-Eestit teatakse välisturgudel, kui mitmekesiste võimalustega turismipiirkonda.
Jätkatakse turundustegevusi maakonnast läbisõitvatele turistidele atraktiivsete teenuste pakkumisel.	Läänemaale sisenemine ja väljumine on selgelt ning erinäoliselt eristatud, korrastatud ja täiendatud on senist info jagamise süsteemi.	Tagatud on Läänemaale sisenemise ja väljumise punktide hea väljanägemine
Siseturistid on teadvustanud Läänemaa asukoha	Maakond on turistide sihtregioonina liikumas Eesti esimese viie hulka. Siseturistide ööbimiste arv on kasvanud 2%.	Maakond on turistide sihtregioonina liikumas Eesti esimese viie hulka. Siseturistide ööbimiste arv on kasvanud 2%.

On välja töötatud arenguplaan giidide järelkasvu saamiseks Läänemaal. Läänemaa noortele on tutvustatud giidide põnevat ametit. Giiditeenuseid turundatakse aktiivsemalt.	Atesteeritud ja hea keeleoskusega giidide hulk Läänemaal on kasvanud vähemalt 1 giidi võrra	Atesteeritud ja hea keeleoskusega giidide hulk Läänemaal on kasvanud vähemalt 2 giidi võrra
Jätkuvalt panustatakse Läänemaa turismiteenuste ligipääsetavuse parandamisse (mereteed, rongiliiklus, bussiliiklus). Ettevõtjatele on tehtud ettepanekuid karavanituristidele vajaliku infrastruktuuri rajamise osas.	On loodud uued võimalused karavanituristidele peatumiseks. Edasi on arendatud sadamaid ja sildumiskohti ning nende juures pakutavaid teenuseid	Osutatakse erinevaid teenuseid „Merelt maale (nt jahituristile piirkonnaga tutvumiseks) ja maalt merele (nt kajakimatkad, kalastusretked, paadisõidud jmt)“, milles infovahetuse keskpunktiks on sadamad
Maakonna turismiinfokaardid on uuendatud. Loodud on uued digitaalsed lahendused turismiteenuste kättesaadavuse parandamiseks (GPS koordinaadid turismiobjektidel, turismiobjektid Google Maps's jne). Samuti on uuendatud Läänemaa turismiinfo edastamise süsteemi (otsingusõnad, veebikeskkonnad)	Läänemaa turismiinfo on adekvaatne ja hästi kättesaadav. Reisisihtkohtade ja tegevuste valikul on Läänemaa pakutavad teenused veebikeskkonnas hästi presenteeritud.	Läänemaa turismiinfo on adekvaatne ja hästi kättesaadav. Reisisihtkohtade ja tegevuste valikul on Läänemaa pakutavad teenused veebikeskkonnas hästi presenteeritud.
Turismi arengukavast lähtuvalt on valminud maakonna turismi tegevuskava	Turismi arengukava tegevuskava seiratakse avalikul kokkusaamisel vähemalt 1x aastas ja osapoolte kokkuleppel viiakse tegevustesse sisse vajalikud korrektiivid	Turismi arengukava koos tegevuskavaga on dünaamiline dokument, mille koostamisse ja elluviimisesse panustavad kõik turismiasjalised

2.4 Konkurents ja koostöö analüüs

2.4.1 Konkurendid siseturul

Läänemaa konkureerib Lääne-Eesti ja saarte regiooni koosseisus teiste Eesti piirkondadega (Lõuna-Eesti, Virumaa, Tallinn). Lääne-Eestis konkureerib Läänemaa otseselt eelkõige Pärnumaaga ja Saaremaaga.

Pärnu linn on üks populaarsemaid sihtkohti Eestis nii sise- kui välisturistile. Kuurortlinnana on Pärnul väga hea maine ja seda ka rahvusvahelisel tasandil (eelkõige muidugi Soomes) ning kui kuurort, on ta Haapsalule otsene konkurent. Pärnus on Läänemaast ja Haapsalust rohkem ajaveetmisvõimalusi ning üritusi (seda eriti suvisel ajal) ja seal on arenenud spaaturism. Läänemaa eelised Pärnumaa ees on loodus- ja ajaloolis-kultuuriliste objektide näol.

Saaremaa on nii sise- kui välisturistide hulgas väga hea mainega ja tuntud puhkamiskoht. Saaremaal on turismisihtkohtade seas tugev positsioon – seal on rikkalik kultuuri- ja ajaloopärand, saarel on kaunis loodus, toimub mitmeid (kultuuri)üritusi ja on olemas võimalused aktiivse puhkuse veetmiseks. Samuti on Saaremaal atraktiivsed spaahotellid. Saaremaa puuduseks võrreldes Läänemaaga on tema kaugus Tallinnast, kuid samas on seal parem transpordiühendus sihtturgudega (lennuliinid).

Seega pakuvad nii Pärnu linn kui Saaremaa Läänemaale väga tugevat konkurentsi, samuti konkureerib Läänemaa Hiiumaaga (eelkõige looduspuhkuse toote osas), kuid viimasega (nagu ka Pärnumaa ja Saaremaaga) on oluline arendada partnerlust, et välissihhturgudel ühtse piirkonnana edukamad olla.

Eestisiselt pakuvad Lääne-Eesti sihtkohale Läänemaale konkurentsi ka Lõuna-Eesti maakonnad, Tallinn ja Harjumaa ning Lääne- ja Ida-Virumaa.

Lõuna-Eesti tugevusteks on kaunis loodus (kuppelmaastik, järved) ja eripärane kultuuripärand (setud). Lõuna-Eestis tõusevad esile Tartu linn, mis on tuntud ülikoolilinnana ja kultuurikeskuseks ning seal on ka olemas võimalused konverentside korraldamiseks. Tartu teatud eeliseks on ka Lõuna-Eesti n.ö väravaks olemine ja tugeva tömbekeskusena saab Tartu seda aspekti ka ära kasutada (peatumiskoht, kus on olemas ööbimis- ja toitlustusvõimalused jne). Tartu nõrkuseks võrreldes Läänemaaga on spaahotellide vähesus. Samas on tervise- ja lõõgastustoodete olemas Otepääl, mis on Tartule üsna lähedal. Seal on ka väga head võimalused aktiivseks puhkuseks, mis on eriti tugevaks eeliseks talvehooajal. Lõuna-Eesti üheks atraktiivseks piirkonnaks on kindlasti ka Setumaa. Teatud määral konkureerib Läänemaa ka Viljandimaaga, mille maine turismi sihtkohana järjest paraneb. Seal on olemas kena looduskeskkond ja ajaloolisi objekte, aktiivse puhkuse võimalused ja korraldatakse traditsioonilisi üritusi (eriti tuntud on Viljandi Pärimusmuusika Festival).

Lääne- ja Ida-Virumaad iseloomustab mitmekesiste turismitoodete olemasolu. Virumaaga seostuvad sellised märksõnad nagu mõisakompleksid, linnused (Rakvere, Narva, Purtse), Lahemaa rahvuspark, põhjarannik ja Ontika pank, sanatooriumid Narva-Jõesuus ja Toilas, puhkepiirkonnad Käsmu ja Võsu, Kohtla kaevanduspark, kultuurikeskused (Rakvere Teater, Jõhvi kontserdimaja) ja –üritused (nt Baltoscandal) jne. Virumaa eelisteks on veel piirnevus Venemaaga, hea ühendus suuremate keskustega ja ka

suhteline lähedus Tallinnale (nt kruisituristide jaoks on sõiduaeg Rakverre ja Palmsesse vastuvõetav). Seega on ka Virumaa turismiturul hea positsioon. Konkurentide vaatlemisel ei saa mainimata jätta ka Tallinna. Tallinn on Eesti keskus, värv turistidele ja kõige tähtsam transpordisõlm. Tallinnal on turistide sihtkohana väga tugev positsioon ja ülejäänud Eesti turismiosaliste jaoks on läbi aastate olnud võtmeküsimuseks see, et kuidas meelitada (eelkõige välismaalastest) turiste Tallinnast välja teistesse Eesti sihtkohtadesse.

2.4.2 Koostöövõrgustik

Koostöövõrgustik Eestis

Läänemaa turismi arendamisel kujundatakse koostööd järgmiste osapoolte vahel:
Turismiarendajad (Lääne-Eesti Turism MTÜ, sh Pärnumaa, Saaremaa, Hiiumaa; MTÜ Läänemaa Turism; MTÜ Terra Maritima; Läänemaa Arenduskeskus SA; Kodukant Läänemaa jne)
Turismiettevõtjad
Erialühendused (nt Giidide Ühing)
Kohalikud omavalitsused ja maavalitsus
Kohaliku koostöövõrgustiku arendamisel on põhieesmärkideks seatud MTÜ Läänemaa Turismi liikmeskonna kasvatamine ja tugevdamine. Oluline on, et kõik liikmeskonnast tunnetaksid kasu ühistegevusest. Eesmärgiks on võrgustikku koondada uusi ettevõtjaid, kes saavad liikmeskonnalt nõu ja abi ühisturunduse korraldamisel ja turismitoodete arendamisel. Samuti suunatakse tähelepanu kohalike omavalitsuste huvi jätkuvale tagamisele. Eesmärgiks on kohalike omavalitsuste turismiarenduse algatussoovi ja initsiatiivi säilitamine.

Koostöövõrgustik rahvusvahelisel tasandil

Rahvusvahelisel tasandil kujundatakse koostöövõrgustikku läbi erinevate organisatsioonide ja nende partnerite. Igapäeva töös vahetatakse omavahel kontakte tihti ning otseseid takistusi info liikumise või uute kontaktide loomisel ei ole. Eesmärgiks on leida usaldusväärseid partnereid, kelle kaudu edastada infot või vahendada kontakte. Näiteks saab sõpruslinnade kaudu vahendada juba spetsiifilise valdkonna kontakte (turismikorraldajad, tervisekeskused jne).

Valdkonnad, kus arendatakse koostööd:

- Sõpruslinnad/ omavalitsused ja sealsed turismikorraldajad; eesmärgiks ühisprojektide tegemine ning partnerpiirkonna elanike teadlikkuse tõstmine Läänemaa puhkusevõimalustest, kampaaniate tutvustamine.
- Reisikorraldajad; Läänemaa ettevõtjate turismipakettide vahendamine.
- Spetsiifilised erialaliidud (nt matkaklubid, spordiklubid, loodushuviliste organisatsioonid); eesmärgiks saada konkreetne kontakt, kuhu edastada huvitavaid pakkumisi ettevõtjatelt.

- Välispartneritele info edastamiseks tuleb tähelepanu pöörata järgmistele tegevustele:
- Eriilmeliste ja huvitavate turismipakettide koostamine; erinevate toodete kombineerimine (nt spaa ja kultuuri pakett); pakettides kirjeldada kogu külastaja liikumine ja ka tugiteenused;
- Õppida tundma turgu: teada inimeste eelistusi ja ootusi (nt rootslastele tutvustada eestirootsi kultuuri ja kauneid liivarandasid)
- Ettevõtjate ühisturundus: sõnum on ühiselt esitatult jõulisem ja võimalik on teha atraktiivsemaid tutvustuskampaaniaid ressursse koondades;
- Turundussõnumite moodustamisel on oluline esile tuua Läänemaa turismi „lipulaevad“ – atraktiivsed ja tunnustust kogunud turismiobjektid; kui sõnum sisaldab liiga palju informatsiooni, siis on sihtgrupil keeruline kujundada kuvandit reisisihtkohast;
- Veebi otsingusõnade arendamine – otsides reisimisvõimalusi huvialade järgi on oluline, et otsingus tuleb esimeste seas esile ka Eesti oma võimalustega (sh Läänemaa turismivõimalused)

2.5 Läänemaa turismistrateegia haakumine piirkonna teiste ning riiklike arengustrateegiatega

2.5.1 Turism Läänemaa omavalitsuste arenguplaanides.

Kõikides Lääne maakonna omavalitsuste arengukavades on käsitletud erinevaid turismi ja seda toetavate harude tegevusi.

Haapsalu linna arengukava aastateks 2015-2024:

<http://www.haapsalu.ee/documents/377453/4196701/Haapsalu+arengukava+aastateks+2015-2024..pdf/da6e3f4c-92d1-4beb-9b68-d93561f6077e?version=1.0>

Ridala valla arengukava aastateks 2013-2022:

<http://ridala.kovtp.ee/documents/380345/1163306/Ridala+valla+arengukava+aastateks+2013-2022.pdf/188984c8-f3d1-4a13-854a-43994a93f1f6?version=1.0&inheritRedirect=true>

Lääne-Nigula valla arengukava aastateks 2014-2022:

<https://www.riigiteataja.ee/aktiisa/4111/1201/4001/arengukava.pdf#>

Nõva valla arengukava aastateks 2007-2017:

http://www.novavald.ee/docs/Arengukava_koos_tegevuskavaga_15.10.pdf

Noarootsi valla arengukava aastateks 2013-2020:

<https://noarootsi.kovtp.ee/documents/1708058/4030939/Arengukava+2013-2020.pdf/a16b6b8b-dd79-48e1-bf65-660a7e10650a?version=1.0&inheritRedirect=true>

Kullamaa valla arengukava aastani 2022:

https://www.riigiteataja.ee/aktalisa/4041/1201/4031/Lisa_1.pdf#

Martna valla arengukava aastateks 2012-2022:

<http://martna.kovtp.ee/documents/107226/163327/Martna+valla+arengukava+2012-2022.pdf/94d7f882-eeed-4dc2-8e00-cf91c14fc1cf?version=1.0&inheritRedirect=true>

Lihula valla arengukava aastateks 2011-2020:

http://www.lihula.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=901&Itemid=192

Hanila valla arengukava aastateks 2014-2025:

<file:///D:/Allalaadimised/Hanila%20valla%20arengukava%202014-2025.pdf>

Vormsi valla arengukava aastateks 2011-2025:

<http://avalik.amphora.ee/VORMSIVV/document.aspx?id=4159>

2.5.2 Arengukava haakumine maakonna teiste ja riiklike strateegiatega:

Lääne maakonna turismi arengukava on kooskõlas järgmiste strateegiatega:

Eesti riiklik turismiarengukava 2014-2020

Allikas: <https://www.riigiteataja.ee/aktalisa/3191/1201/3015/lisa.pdf>

Lääne Maakonna arengustrateegia 2020+

Allikas: <http://laane.maavalitsus.ee/strateegia>

Eesti brändi tutvustav kodulehekülj materjalide ja lugudega

Allikas: <http://brand.estonia.eu/et/>

MTÜ Läänemaa Kodukant piirkonna strateegia

Allikas:

<http://www.kklm.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=3036/KKLMi+strateegia+t%F6%F6version.pdf> (tööversioon nov 2014)

Läänemaa kalanduspiirkonna strateegia 2009-2015

Allikas:

http://lrs.ee/files/LAANEMAA%20KALANDUSSTRATEEGIA%20toodokument%20versioon%204_5.12.2014.pdf (tööversioon 5.12.2014)

Matsalu turismi piirkonna turismimajanduse arengukava aastateks 2014-2020+ (MTÜ Terra Maritima)

Allikas: <http://www.visitmatsalu.eu>

Läänemaa ettevõtluse arengukava 2016-2020

Allikas: <http://laane.maavalitsus.ee/ettevotlus>

MTÜ Lääne-Eesti Turism, Lääne-Eesti turismiarenguplaan (2014-2020)

Allikas: <http://www.westestonia.ee/mtu-laane-eeesti-turism/laane-eeesti-turismiarenguplaan-2014-2020/>

IV. Lisad

4.1 Maakondlikult olulise tähtsusega külastusobjektid

Loetelu Lääne maakonna tasandil olulise tähtsusega külastusobjektidest ja neid toetavatest toodetest ning teenustest, mis mõjutavad oluliselt nii Läänemaa tööhõivet ja majanduselu kui ka piirkonna atraktiivsust külastuskeskkonnana.

Ei ole määratletud pingereana. Loodavad objektid kannavad edasi piirkondlikku eripära, kasutavad olemasolevaid loodus- ja pärandressursse, on keskkonnasäästlikud, loovad töökohti.

1. Haapsalu piiskopilinnuse rahvusvaheliselt atraktiivseks teemakeskuseks välja arendamine.

SA Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid eesmärgiks on rajada linnusesse aastaringiselt kasutatav rahvusvahelist kõlapinda omav keskaja ajalugu käsitlev muuseum-teemakeskus koos atraktiivse ja osalemist pakkuva ekspositsiooni ning teemakohaste üritustega, mis võimaldavad lisada atraktiivseid ettevõtmisi turismi madalhooaja elavdamiseks (jõulud, vastlad jmt). Kaasaegse muuseum-teemakeskusena suudab linnus pikendada nii külastusaega kui ka suurendada kohalike teenuste kasutamise osakaalu (toitlustamine, ööbimine jmt). Muuseum-teemapargi kontseptsiooni väljatöötamisel on arvestatud suunatusega välituristidele, kelle osakaal juba täna moodustab suvekuudel märkimisväärse osa külastajatest.

Piiskopilinnuse aastaringse kasutuse eelduseks on kaasaegsete muuseumiruumide väljaehitamine (sisetööd, sissepääsruum jmt) ning keskkonnasäästliku ja ökonoomse kütte ja ventilatsiooni rajamine olemasoleva asemele. Lisaks vajab investeeringuid kaasaegse atraktiivse muuseumikeskkonna väljaehitamine.

Uue muuseum-teemakeskuse ellurakendumisel lisandub esialgsete prognooside kohaselt vähemalt viis põhitöökohta (kokku 7 töötajat) ning samuti kahekordistub hooajaliste töökohtade arv (kokku 10 töötajat).

2. Bird Watching Centre.

Bird Watching Center (BWC) on olulise tähtsusega turismiobjekt nii Matsalu turismipiirkonna, Läänemaa kui kogu Eesti arengule.

Matsalu turismipiirkonna turismimajanduse arengukava 2014-2020+ järgselt on olemasolev turismitaristu ja pakutavad teenused ebahütlase kvaliteediga ning turismi- ja teenindusalaste ettevalmistustega inimeste arv ebapiisav. Ebapiisavalt on tehtud ka turundustegevusi. Proportsioon mitme- ja ühepäevakülastajate vahel on 25:75 ning organiseeritud ja individuaalkülastajate vahel 30:70. RMK poolt 2015.a. läbiviidud külastusuuringu kohaselt on kõige külastatavamad kuud Matsalu rahvuspargis mai ja juuli ning välituristid moodustavad vaid 27% kogu külastajate arvust. Eelpool toodud

näitajad toovad selgesti välja selle, et piirkonna turismipotentsiaal on vähe kasutust leidnud.

BWC loomine aitab otseselt kaasa turismi piirkonna arengusih tide ja eesmärkide saavutamisele, tõstes loodusturismisektori konkurentsivõimet, turundades ja suunates külastajavoogusid ning arendades jätkusuutlikku ja kvaliteetset turismiteenust. Linnuhuvilised mujalt maailmast jõuavad piirkonda juba veebruaris-märtsis ja tegevust jätkub kuni oktoobrikuu lõpuni. Peamisteks sihtturgudeks Euroopas on Suurbritannia, Holland, Taani ja Belgia, samuti Soome, Saksamaa, Prantsusmaa ja Itaalia. Siseturistile jätkub keskuses tegevust aastaringse l

Aastaks 2023 on piirkonnas välituristide osakaal tõusnud vähemalt 30% ja mitmepäevakülastajate arv kahekordistunud.

BWC mõjutab kinnisvaraarendust, elavdades selle abil turismimajandust (majutus- ja toitlustussektor) Lõuna-Läänemaal.

BWC toodab lisaväärtust piirkonnas korraldatavatele kultuuriüritustele (Matsalu rahvusvaheline loodusfilmide festival, Lihula Kultuuripäevad, Lihula Muusikapäevad jne). Külastuskeskuses saab hakata korraldama linnuturismimessi ja linnuvaatluspäevi. Tegevusi koordineeritakse teadlikult ja vastutustundlikult.

Lääne-Eesti rannikuala on arktilistele veelindude rändeteel üks olulisemaid peatuskohti Euroopas. Liigendunud ja madal rannikumaastik, märgalad, hooldatud ranna- ja luhaniidud, saared – need on põhjused, miks igal kevadel ja sügisel peatub meil sadu tuhandeid rändlinde. Linnuvaatlus on maailmas kiiresti arenev turismivaldkond. Ainuüksi Suurbritannias harrastab linnuvaatlust üle 2 miljoni inimese. Sajad tuhanded nende hulgast reisivad igal aastal linde vaatlema teistesse riikidesse. Eesti on jõudmas Euroopas linnu- ja loodusturismi sihtriikide tippu.

Matsalu rahvuspark on linnuvaatlejate Meka. Rahvuspark on valitud 30 maailma kõige atraktiivsemate linnurände vaatlemiskohtade hulka (RSPB aastaraamat 2014 „Migration Hotspots“, autor Tim Harris). Matsalu rahvuspark saab esimesena Eestis Euroopa säästva turismi

sertifikaadi.

3. Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskus

Piirkonnal on head võimalused/ressursid arendada aktiivse puhkuse teenust nii suvel kui talvel. Hea asukoht Tallinn-Haapsalu maanteel, Tallinnast 70 km.

Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse (edaspidi Palivere TTSK) väljaarendamine annab panuse ka invaturismi arengusse. Palivere TTSK rajamine ja arendamine annab võimaluse kasutada ära need ressursid, mis praegu on jäänud maakonnas kasutamata aktiivse puhkuse suunal.

Tehtud eeltööd ja investeeringud suuremateks (ehitus)investeeringuteks:

Hetkel on tulevase Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse asukohas olemas:

Orienteerumiskaardid, huviväärsuste infotahvlid liikumisradade skeemiga, lõkkeplatsid koos istepinkidega ning prügikastidega, sissesõidutee, parkimisvõimalus ca 80-100 sõiduautole, paigaldatud videovalve, väli-WC-d, jalakäijate ja jalgratturite sild ja ca 100 m pikkune laudtee üle soo, 1, 2, 3, 5 ja 25 km liikumisrajad, mis võimaldavad vastavalt aastaajale ja kasutaja eelistustele tegeleda kas suusatamise, jooksu, jalgrattasõidu, kepikõnni või lihtsalt jalutamise, liikumisrajad on kasutatavad ka lendgolfi, orienteerumise ja geopeituse huvilistele teenuste pakkumiseks. 1,5 km valgustatud suusarada, Kelgumägi, valgustatud liikumisrada, mäel on valgustus ning soetatud hooldusmasinapark (ATV, niiduk, sahk), olemas disc-golfi väljak

Lisaks on olemas:

- Liikumisradade arenduskompleksi määratlemine ja investeerimiste kava
- Palivere TTSK arengukontseptsioon, arengukava ja detailplaneeringu strateegilise keskkonnamõju hindamine
- Lääne maakonnas Taebla vallas Palivere TTSK detailplaneering, projekteerimine ja taotluseelarve
- katastriüksuse jagamise mõõdistamine ning katastriüksuste tehniliste toimikute koostamine, hoonete ja rajatiste aluse maaüksuse sanitaarraie tööd, elektriga liitumishendused on välja ehitatud

Palivere TTSK ehituse ja arendamise tulemusel:

- areneb terviseturism, tõuseb teenuste kvaliteet ja valik
- pakutakse külastajatele kvaliteetseid tervisespordi ja vaba aja veetmisega seotud teenuseid, teenuste pakettid võimaldavad tulevikus kompleksil toimida isemajandavana
- läbi rekreatiivsete tegevuste annab koht lisaväärtust invaturismi arenguks, aitab pakkuda kvaliteetset ja konkurentsivõimelist taastusravi
- vähendab hooajalisusest tingitud probleeme (sh ettevõtjatel), pikendab külastaja viibimise aega nii piirkonnas, maakonnas, regioonis kui kogu Eestis;
- külastuskeskkonda tehtava investeeringu tulemusena kasvab piirkonna/maakonna atraktiivsus ja maine (kuna statistika näitab üldist külastatavuse langust Lääne-Eesti regiooni tervikuna). Palivere TTSK tõstab piirkonda külastatavate sise- ja välituristide arvu ja lisab seega väärtust maakonna mainele.
- Keskuse rajamine mõjub positiivselt teenusepakkujatele, majutus, toitlustus ja turismiteenindusettevõtetele, jaekaubandusettevõtetele kui ka kohalikele spordiklubidele ja MTÜ-dele.

Otsesed eesmärgid:

- Piirkonna loodusressursid on kasutatud ära maksimaalselt tervise ja liikumisharrastusega tegelemiseks: rajatakse valgustatud suusarajad, mida saab kasutada ka teisteks tervisespordialade harrastamiseks, suusahüppemägi rekonstrueeritakse vaateplatvormiks, rajatakse lumelaua- ja mäesuusanõlv koos tõstukiga ja lumetootmissüsteem täiendava lumekatte tekitamiseks, snowtubing. Ehitatakse teenindushoone.
- Palivere TTSK- d külastab keskmiselt 30 000 inimest aastas, sh 2000 invaturisti.
- Kasvanud on piirkonnas viibivate turistide aeg

- Planeeritav keskus loob maapiirkonda umbes 20 töökohta. Palivere TTSK valmimisel leiavad nii suve- kui talveperioodil erinevate ürituste raames tööd ka abitöölised ja teenindajad ning lisaks talvel tõstukite operaatorid.

4. Haapsalu Pitsikeskus. Pitsihõngulise atmosfääri ja traditsioonilise kvaliteet käsitööga glamurne keskus Haapsalus kõigile Läänemaa elanikele ja külalistele.

Haapsalu ja Läänemaa kultuuripärand pakub suurepärase võimaluse luua Haapsalule rahvusvahelise käsitöölina kuvandi. Selle kuvandi loomise füüsiliseks aluseks on praegune Haapsalu Pitsikeskus (aadressil Karja 25, Haapsalu), mis alates 1.02.2014 on juba pakkunud turistidele võimalust tutvuda Haapsalu pitskäsitööga ning nende ajalooga ja õppida kudumistehnoloogiat.

Omades vaimset pärandit ja varandust- vanade kudujate teadmisi ja kordumatust ning juba kogutud esemelist pärandvarakogu ning poolt aastat kogemust selle kõige turistile pakkumise osas, on Pitsikeskusest rahvusvahelist kõlapinda omavaks käsitöökeskuseks saamiseks vaja täita järgmised tingimused :

1. Tehniliste süsteemide rekonstrueerimine: valgustus, tualetid, sooja veevõimalus, ventilatsioon, elektrivõimsus jm tegevuseks vajalikud tehnilised lahendused on nõuetele vastavad ning võimaldavad ka arengut.
2. Uue ja innovaatiliste võimalustega ekspositsiooni loomine, kasutades olemasolevat pärandvara ning teadmisi ning luues juurde uusi, ka mängulisi võimalusi selle kõige tutvustamiseks: nt võimalus ise virtuaalselt luua muster ning näha ekraanilt, milline see muster kootuna välja näeks. Kindlasti on nn atraktsiooniks ka kohapeal kduvad sallimeistrid. Käsitööd tutvustatakse läbi atraktiivsete vahendite, mis ei ole sobivad vaid kitsa huviga käsitöölisele vaid ka nn kogu perele - ühissalli-kudumised, salli tõmbamine läbi sõrmuse, kudumise graffitid, puitpits meestele, koolitused
3. Innovatsiooni ja arengu osas toimub koostöö muuseumite, haridusasutuste ning ettevõtetega. Loometegevõtted kasutavad käsitöökeskust oma tootearenduse partnerina (Haapsalu pitsid plastikus, puidus, metallis, klaasis jm). Haridusasutused on IT-alase arengu partnerid ning keskus on neile praktikabaasiks.
4. Keskuse turundus on suunatud segmendipõhiselt välisturgudele. Koostöös reisikorraldusfirmadega (käesolevaks ajaks kujunenud välja koostöö Jaapanist, Hollandist, Rootsist, Austraaliast jm. tulevate gruppide osas) pakume erinevaid pakette turistile tutvumaks nii linna kui keskuses pitsilise pärandkultuuriga: külastus, töötuba, ringkäik vm.(Keskusel on oma arengukava ning keskus ise omab olulist kohta nii Haapsalu linna kui ka Lääne Maavalitsuse arengukavades.
5. Haapsalu kudumite tutvustamine, uurimine ja säilitamine: Galerii-näituse saal, vahelduvad ja püsinäitus Haapsalu sallidest, näitused Eesti rahvuslikust käsitööst, Eesti tekstiilikunstnike näitused, võõrkeelne püsi ülevaade Haapsalu sallide - rättide ajaloost, koekirjadest, tehnikatest jne
6. Töökohtade tekkimine, vajadus motiveeritud meeskonna järgi. Eesmärk vähemalt kuue töökoha loomine

5. Traditsiooniliste ajalooliste Puulaevade Keskus

Haapsalu merelinnana omab head ajaloolist pagasit, siin on palju endisi ja praegusi meresõitjaid, kogemused laevaehituses, juba läbiviidud puulaevaehitusprojektid.

Keskusel on potentsiaali mitte ainult külastuskeskusena kui turismiobjektina, vaid ka sadamana, regioonile omase rannarahvaste pärandi säilitajana, laevade ehitajana.

Eesmärk – luua Eesti tingimustes põhimõtteliselt uut tüüpi nõ „elusat“ osavõtuelamust pakkuv sadama-ala Bürgermeistri holmil Haapsalus.

Tööpõhimõtetelt vastaks keskus-ala Skandinaavia ja Põhja-Euroopa parimatele standarditele, sidudes omaaegse Läänemaa puitlaevaehituse, -sõidu ja –kaubanduse ja 21.saj kultuuri-, puhkamis-, huviõppe- ja turismiäri. Sel viisil luuakse aastaringiselt töötav ja Läänemere-ülest huvi pakkuv sadama ja sidusteenuste tervik.

- Lisaväärtusena tekib ka koostöövõrgustik, mis ühendab ettevõtjaid ja isikuid, kes tegelevad meresõidu, traditsioonilise laevaehituse ja ajalooa.
- Tööhõive tõstmine spetsiifilist teadmist ja oskusi nõudvates valdkondades, lisandub 20-25 töökohta
- laevaehitus, paatide ja laevade konstrueerimine, purjetamine ajalooliselt autentsetel laevadel Läänemerel ja kaugemal, sadama haldamine, loodusturism, rannakalandus, litsentseeritud väljaõppe korraldamine
- kompleksne ja eri spetsialiste omav sadama-ala annab paljutahulise klaster-tüüpi
- majandustegevuste pundi, mis tõmbab ja hoiab piirkonnas uusi spetsialiste
- Haapsalu kui põneva kuurordi maine tõus –senini püsiv tugev müüt Haapsalust kui „tsaari õukonnale sobivast linnast“ annab võimaluse konkreetsete ajastupõhiste ettevõtmised (kontserdid, näitused, muusikute töötoad, kunsti-, moe-, foto- ja reklaamiloojate laborid jt) siduda arhailise ja praktilise taustaga puulaevandusega, samas pakkudes kaasaegseid töötingimusi, seda ka lastega peredele
- Konkurentsivõimelise hinnaga toodete ja teenuste müük
- Keskkonnakaitseline tugevus – geoloogiline asupaik ja valdav tuulte suund minimeerivad looduskeskkonnale tekitatavat nn „jalajälge“, ning tagavad sobivuse pika-ajalisteks loodusõppe programmideks ja vastava loodusõbraliku sadama kaubamärgi väljatöötamiseks
- haritud töötajatega, aktiivse ja mitmekeelse sadama-alana luuakse kompetentsikeskus, mis katab ära nii Pärnu-/Läänemaa kui ka Põhja-Eesti ja Lääne/Ida-Virumaa vajaduse puitlaevanduse sektori põhi- ja kaasnevate teenuste järele. Sel viisil luuakse ülejäänud rannapiirkondade näol endale püsiv tagamaa ja hiljem ilmselt kuni Läti ning Soomeni ulatuv mõjuala. Viimane on oluliseks toeks stabiilsete prognooside tegemisel
- Rannarootslaste laevasõidu- ja laevaehituskultuur kui turismimagnet – võimas ja ainulaadne potentsiaal seoses praktilise koostöö olemasoluga juba täna Ahvenamaal elava rootsi kogukonna esindajatega ja sealse regiooni klassikaliste laevade ehitajate/majandajatega

- Eesti, Soome, Norra ja Rootsi puitlaevade ehituskogemuse integreerimine praktiliseks õppetööks – 19.saj-20.saj alguseni toimunud puitlaevanduse areng Läänemere ruumis võimaldab täna luua pikaajalisi väljaõppe programme, nii omal käel kui koos kõigi naaberriikide partneritega ja pakkuda hiljem vastavat tööhõivet. Lisaks saab pakkuda teadustunde (astro)füüsikast kuni ajaloo ning materjaliõpetuseni
- Skandinaavia klientidele klassikalise puhkusevõimaluse – sh mere- või jääpurjetamine, laevakeskse ja rootsi keelt valdava vastuvõtja/partneriga – aastaringse pakkumise väljatöötamine ja rakendus. Viimane annab keskusele põhimõtteliselt uue ja jõuka kliendisegmendi võrreldes ülejäänud Eestiga
- Populaarkultuuri käivitamine – igaaastased regatid, aktiivse ja mitmekeelse netikeskkonna loomine, võistlused suurtele ja väikestele, sealhulgas oma ranna ja väliskülastest (puit)alustel purjetajatele, kuulsate meresõitjate ja –lahingute tähistamine, väljapaistvatele Läänemerele seilanud alustele pühendatud töötoad/seminarid, temaatiliste filmi- ja kirjandusprogrammide läbiviimine koos ERMi, Meremuuseumi ja Eesti Filmi SA-ga jm . Elus ajalugu ka lastele, kindlasti eraldi lasteprogrammid/-tegevused
- Eestist saab järk-järgult võrdväärne partner omamaisest süvakultuurist tõukuvate tööhõive, klassikalise laevanduse, aktiivse puhkuse ja/või väljaõppe jt kaasnevate ideede realiseerimisel . Kaasaegseks võrdluseks on siin sobivad näiteks Nordheidsundis olev Hardangeri keskus, Os'is asuv Oselvarverkstaden, Stockis Vasa Museet, Roskildes Viikingilaevamuuseum, Hollandis Bataviawerf, Eisenhuseni Zuiderzeemuseum ja võib-olla konkreetse teema ülihea esituse tõttu ka Medembliki aurumasinade muuseum, Soomes Ahvenamaa Merekvartal, Saksamaal Bremerhafen ja Saksa Meremuuseum/ ja vastavad õppeprogrammid, Ühendriikides Calvert Marine Museum /W DC/ ja Mystic Seaport (Connetic) , Centre for Wooden Boats (Seattle, WA), Prantsusmaal festival „Brest 2004“ kui sügavuti saab selles vallas hea taustaga piirkonnas minna jt

Valminud keskus

Sadam – koht Haapsalu enda puualustele ja külaliste sobivatele paatidele-laevadele. Haapsalu paraadsadam tähtsateks üritusteks. Siin saab korraldada puulaevade kokkutulekuid ja regatte külalistega Põhjamaadest.

Laevaehitus - ehitab turismiatraksioonina projektiviisiliselt erinevaid ajaloolisi puulaevu, uhkeim projekt on tüüpiline Läänemaal ehitatud kaljas, millega sõidetakse ümber maakera.

Keskuse ressursse renditakse ettevõtjaile, kes tegelevad puitlaevade hoolduse, remondi, ehituse jmt. Arendatakse välja ümberkaudsete ettevõtete ühine müügisüsteem, potentsiaalne turg on kogu Euroopa.

Meistrikool – Pikemad ja lühemad kursused ehitamises ja sõitmisel, kogemuste vahetamine naabritega lähemalt ja kaugemalt ehk seminarid.

Turismiteenused – lühemad ja pikemad paadi- ja laevaretked ajalooliste alustega, ajaloolise Haapsalu-Österby paadiliini taastamine.

Katsekeskus – koostöö kõrgkoolidega vallas traditsioonide ja uute tehnoloogiate segunemine puitlaevanduses. Koostöö meremuuseumiga

Suvel kohvik ja suveniiripood.

6. Österby mereturismikeskus- puhkeala

Österby sadam (katastritunnus 52001:005:0108) asub Noarootsi vallas Österby külas Haapsalu lahe põhjarannikul. Väikesadam on kantud sadamaregistrisse. Sadam ja sadamakinnistu on Noarootsi valla munitsipaalomandis. Sadamast 3,2 km põhja poole jääb valla keskus Pürksi. Sadamast 1,5 km lõunasse jääb Haapsalu Holmi poolsaar, kus asuvad Veski viigi ja Grand Holm Marina jahisadamad. Dirhami jahi-, kala- ja kaubasadam on otseühenduseks järgmistele sadamatele: Gotland 180 Nm, Stockholm 160 Nm, Ventspils 150 Nm, Kotka 130 Nm, Mariehamn 120 Nm, Kuressaare 90 Nm, Helsingi 70 Nm, Tallinn 45 Nm, Hanko 40 Nm, Kärddla 25 Nm. Kiel 540 Nm, St. Peterburg 200 Nm (meremiil 1 NM = 1852 m).

Österby puhke- ja sadamaala on ajalooliselt välja kujunenud atraktiivne ja hea asukohaga sadama-, puhkamise- ja ujumiskoht, mida suviti külastavad aktiivselt ekskursioonid, juhturistid (sise- ja välisturistid) ja kohalikud elanikud ujumis- ja puhkamiskohana.

Sadamakompleks on osaliselt rekonstrueeritud. Taastatud on sadamabassein koos kaidega, osaliselt muulid, paigaldatud on üks ujukai, süvendatud on sadamabassein ja muulide vaheline faarvaater.

Sadama aktiivseks kasutuselevõtuks on oluliseks piiranguks kohati madal laevatee, mis ei võimalda randuda suurema süvisega alustel ja sadamahoone puudumine, mis ei võimalda pakkuda sadamas teenuseid.

Österby sadamal on suur perspektiiv piirkonna (maakonna) arengumootorina arendades välja vajaliku infrastruktuuri ja luues tingimused mitmesuguste teenuste osutamiseks. Võimalik on osutada turistidele mitmesuguseid teenuseid nii kohapeal sadamas kui ka lülitades sadamakülastuse sadamast lähtuvasse (või osana) turismipakettidesse, mis hõlmavad kogu valla ja Lääne-Eesti piirkonna vaatamisväärsusi ja turismiobjekte (sh linnuvaatetornid, looduskaitse- ja maastikukaitsealad, Roosta seiklusrada, rabamatk, Saare muuseum ja mõis, Pürksi mõis, loodusinfokeskus, Telise päevamärgid, Osmussaare jm), pikendades turistide kohapeal viibimise aega. Österby sadamal on suur potentsiaal osana Haapsalust lähtuvas turismipakettides. Käivitamisel on Haapsalu ja Österby vaheline aurulaeva marsruut turistidele. Aurulaeval on võimalus üle vedada ka jalgrattaid, seega saavad turistid peale meresõitu edasi liikuda jalgratastel. Noarootsit läbib rahvusvaheline jalgrattamarsruut.

Haapsalu - Österby vahelise transpordiühenduse (nt veetakso) käivitamiseks on huvi väikeettevõtjate poolt olemas, kuid hetkel on probleemiks sobiva aluse puudumine.

Sadamas soovivad tegevust alustada ka lohesurfariid (suvised ja talvised tegevuspaketid). Ettevõtjatel on huvi arendada välja majutuskohad sadamaga piirnevatel kinnistutel.

Kavas on järgmised arendused:

- laevatee süvendamise ja sadamahoone rajamise abil eelduse loomine sadama kasutusaktiivsuse oluliseks tõusuks;
- laevaliikluse võimaldamine Österby ja Haapsalu (mööda maad 35 km, üle mere 1,5 km) ja teiste sadamate vahel;
- võimaluste loomine sadamas külastajatele erinevate teenuste osutamiseks ja sadama lülitamine turismivõrgustikku – ca 6-9 kaasatud ettevõtjat;

- täiendavate töökohtade loomine ja ettevõtluse hoogustamine – ca 10 töökohta;
- sadama kui külastusobjekti kvalitatiivse taseme parandamine;
- kergliiklustee rajamine sadamast Pürksi keskusesse turismipakettide paremaks rakendamiseks.

7. Lihula mõisakompleksi ja linnusemäe külastus- ja kompetentsikeskus

Lihula mõis koos linnusemäega on üks olulisemaid Läänemaa vaatamisväärsusi. Mõisa park haarab territooriumi, mille ajalugu ulatub muistete eestlasteni välja – arheoloogiliste kaevamiste tulemusel on selgunud, et 1242. aastaks valminud Saksa ordu ja Lääne-Saare piiskopi ühine linnus ehitati muinaseestlaste linnusele. Liivi sõja tagajärjel linnus põletati ja selle varemetele kerkis hiljem Lihula mõisasüda. Nii on Lihula mõisakompleks ja linnusemägi erilised oma ajaloolise päritolu ja koosluse poolest – siin kohtuvad muinasaeg, keskajast pärinev ja põneva minevikuga keskaegne linnusemägi ja 19. saj pärit mõisakompleks. Siin võib näha ja saab eksponeerida ajalugu läbi sajandite.

Peamised arengueeldused on rikkaliku loodus-, ajaloo- ja kultuuripärandi olemasolu, Lihula seotus balti- saksa kultuuriga ning Matsalu rahvuspargil ja Matsalu rahvusvahelisel loodusfilmide festivalil tuginev tuntus. See annab võimaluse piirkonna eristamiseks teistest (Eesti) piirkondadest.

Lihula paikneb Lääne-Eesti geograafilises keskpunktis. Piirkonda läbib riigi üks peamisi turismimarsruute Tallinn-Risti-Virtsu-Kuressaare maantee. Lihula asub Pärnu ja Haapsalu suvituslinnade vahel, millised saavad oma külastajaid Lihulasse suunata, et pakkuda vaheldust ning pikendada hooaega näiteks varakevadise ja hilissügise linna (rände) vaatamise perioodil.

Mõisakompleksi kuuluvad Lihula mõisa peahoone (osaliselt renoveeritud), viljaait (osaliselt renoveeritud), viinaait, kõlakoda (ehitatud 1990-datel), linnusemägi, tuuleveski, töllakuur, kaks mõisa moonakatemaja.

Lihula mõisas tegutsevad järgmised organisatsioonid - Lihula Muuseum, OÜ Kumari Reisid (loodusturism), MTÜ Lihula Rahvaülikool, MTÜ Lihula Rahvakunsti Selts, MTÜ Lihula Lilltikandi Selts, MTÜ Keskaegne Lihula, Kaitseliidu Lihula üksikkompanii.

Lihula linnusemäe ja mõisaga on seotud iga-aastased laiema kõlapinnaga sündmused - Matsalu rahvusvaheline loodusfilmide festival (september), Lihula lilltikandi festival (august), Lihula muusikapäevad (juuli), Lihula kultuuripäevad (august)

Kavandatavad arendustegevused

1. Mõisa peahoone restaureerimine, muuseumi arendamine, aitude restaureerimine, sh elekter, vesi- ja kanalisatsioon, tualettruumid.
2. Lihula linnuse maketi (mõõtmed 1/10 kasutatav laste mänguatraktsioonina) projekteerimine ja ehitamine, mõisa aita (lastele) ajaloolise seiklusraja ideekavandi koostamine, projekteerimine ja ehitamine.
3. Moonakate maja II ja töllakuuri ühendamine Lihula linna veevärgi- ja kanalisatsiooniga, viimases asuvate linnusemäe ja laululava kasutajate tualettide rekonstrueerimine.
4. Mõisa pargi ja linnusemäe väliselekter.
5. Hoonete ümbruse planeerimine, sadevee süsteem.
6. Mõisa paekivist tuuleveski torni restaureerimine ja vaateplatvormi ehitamine

Arenduse tulemusena valmib ainulaadne Lõuna-Läänemaa, Lihula ja Matsalu kohaliku ajaloo, traditsioonide, pärandkultuuri, käsitöö ja looduskeskkonnaga seotud tegevustel põhinev keskus, mis on aastaringselt atraktiivne külastus- ja turismisihtkoht nii sise- kui välituristidele.

8. Haapsalu Raudtee- ja Sidemuuseumi arendamine rahvusvahelise potentsiaaliga ajaloolise tehnoloogiapärandi ja turismiobjektiks - JAAM.

SA Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid eesmärgiks on rajada Haapsalu ajaloolisesse jaamahoonesse ja sellega piirnevale välialale aastaringselt kasutatav rahvusvahelise potentsiaaliga raudtee- ja sidetehnika ajalugu tutvustav atraktiivne tehnoloogiakeskus-ekspositsiooniala *JAAM*.

Tehnoloogiakeskuse sisuks on külastajale aktiivset osalemist pakkuv ekspositsioon ning meelelahutuslikud haridusprogrammid raudteetranspordi ja sidekommunikatsiooni arengutest viimase 150 aasta jooksul nn. enne „tiigrihüppe ajastut“. Loodava keskusega tagatakse Eesti raudtee- ja side ajalugu kandvate objektide säilimine ja väärtustamine, samas külastajale vahetu kaasaelamis kogemuse võimaldamisega tutvustatakse Läänemere idakalda kommunikatsiooni loo esimest murrangulist sajandit.

Ajaloolise jaamahoone ja väliala väljaarendamisega tehnikaajalugu tutvustavaks tehnoloogiakeskus-ekspositsioonialaks *JAAM* luuakse atraktiivne ja elamuslik keskkond ning uus kvaliteetne vabaaja veetmise koht, mis seob orgaaniliselt Haapsalu vanalinna looduskauni Paralepa parkmetsa (sh spordirajad) ning rannaga.

Planeeritavad arendused:

1. Ajaloolise jaamahoone (sh pagasihoone) restaureerimine ja raudtee- ja sideajaloo püsinäituse – tehnoloogiakeskuse väljaehitamine.
2. Vedurihalli rajamine ühes avatud vana tehnika hoiualaga
3. Liikluspargi rajamine välialale (kitsarööpmeline raudtee; laste aiaraudtee, raudtee- ja liiklusohutus õppealad).

Tegevusmuuseumi töökohtade arv kasvab seitsmelt (7) põhitöökohalt kahekümnele (20), millest kaksteist (12) on kõrgema lisandväärtusega. Hooajaliste töökohtade arv suureneb viielt (5)

Projekti elluviimisega korrastatakse ajalooline raudteejaamapiirkond ning Haapsalu saab juurde atraktiivse avaliku ruumi. Pikeneb Haapsalu ning sh Läänemaa külastusaeg, suureneb kohalike teenuste kasutamise osakaal (nt reisikorraldus, toitlustamine, ööbimine, ürituste korraldamine jmt). Uut vanatehnoloogia keskust saab eraldi ära kasutada Hiiumaa ja Vormsi reisirajal Haapsalu uue nn kohustusliku vahepeatuseks (nt. Hiiumaa tuletornide ring; Ormsö majakad – saared ja 19.-20. sajandi tehnoloogiad).

Loodav raudtee ekspositsiooniala koos kavandatava *Vedurihalliga* on Eestis ja terves Baltikumis ainulaadne elav vanatehnika keskus ning võrreldav Eesti Meremuuseumi Lennusadama vesilennukite angaariga. Rahvusvahelises koostöös süveneb temaatiline ning külastajaid vahendav koostöö Peterburis asuvate Side- ja Raudteemuuseumiga. Mõlema muuseumiga on Raudteemuuseumil juba täna mitmeaastane koostöö kogemus. Uus keskus loob suured eeldused sisuliseks koostööks tehnikakeskuste- raudteemuuseumidega Soomes, Rootsis ja Taanis.

Tehnoloogiakeskus kujuneb Haapsalu ja kogu Läänemaa uueks turismimagnetiks ja täiendavaks külastamispõhjuseks ning tehnikaajaloo huvilistele üheks oluliseks korduvaks tõmbekeskuseks. Atraktiivne jaamahoone, tsaari- ja nõukogudeaegse ekspositsiooni ning käelist tegevust pakkuvate seadmetega, külastajale juurdepääsu võimaldavad vedurite-vagunite kollektsioon, avatud tehnika fond kujuneb arvestatavaks sihtkohaks eelkõige Soome, Rootsi, Läti, Leedu, Venemaa ja teiste Skandinaavia riikide külastajale.

Keskus tõhustab turismisektoris osalevat kohalikku ettevõtlust (nt toitlustamine, majutamine, spaaturism, piirkondlik reisikorraldus, jaemüük, käsitööndus). Projekti elluviimisel saavad kasu erinevad turismisfääri ettevõtted nii Haapsalus kui kogu maakonnas: 1) majutusasutused - Haapsalus on 38 ja Läänemaal 46 ettevõtet; 2) toitlustusettevõtted - Haapsalus on 34 ja Läänemaal 22 ettevõtet; 3) kaubandusasutused - Haapsalus on 22 ettevõtet; 4) sadamaid (7); 5) turismiettevõtteid, giide (Haapsalus on u 20 tegutsevat giidi), ürituste korraldajaid, suveniiride-meenete valmistajaid; 6) koristus- ja turvateenust pakkuvad ettevõtted (Haapsalus on 2 turvaettevõtet ja 4 koristusettevõtet). Vahetute kasusaajate hulgas on kõik piirkondlikud haridusasutused. Toetatakse iga vanusegrupi arengut alusharidusest kõrghariduseni ning rõhku pannakse ka elukestva õppe programmidele piirkonnas.

Teemakeskuse lisaväärtuseks on praktikabaas piirkonna kutseõppeasutustele ja kõrgkoolidele: TLÜ Haapsalu Kolledž, TÜ Pärnu kolledž, Haapsalu Kutsehariduskeskus, Hiiumaa Ametikool (nt. turism, ajalooliste hoonete restaureerimine ja konserveerimine, maastikuehitus) ning üleriiklikult: TLÜ, TÜ, EKA, TTÜ (nt. arhitektuuri- ja tehnikaajalugu, muinsuskaitse ja restaureerimine, museoloogia, materjaliõpetus ja inseneriharidus).

Suurenenud külastajate arv

2014. a külastas Raudtee- ja Sidemuuseumi novembrikuu seisuga 5852 külastajat ning huvirongiteenust kasutas 7802 külastajat – kokku teenindati 13 654 külastajat.

Prognoosime projektijärgsel aastal külastajate arvuks vähemalt 20 000, mis suureneb järgneva 5 aasta jooksul vähemalt 40 000 külastajani aastas.

Välituristide osakaal on prognooside kohaselt kõrghooajal ca 40-50 %.

Kokkuvõttes prognoosime tegevustega tänase 28 794 EUR (nov. seis) piletikäibe mahu tõstmist teisel aastal kuni 100 000 EUR-ni. Sellele lisandub ürituste korraldamisega saadav tulu, mis on kuni 1/3 piletikäibe mahust.

Külastatavuse suurenemine saavutatakse hooaja pikendamisega senise 5-6 kuu asemel 12 kuuni. Ruumide aastaringne kasutamine saavutatakse ökonoomse ning keskkonnasäästliku kütte- ja ventilatsioonisüsteemide rajamisega. Külastajate arvu kasv saavutatakse eelkõige läbi toote paketeerimise, milleks on planeeritud neli peamist suunda:

1. SA Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid struktuuriüksuste vahel eri külastustekondade sidumine (nt Piiskopilinnuse uus teemakeskus-tegevusmuuseum, Iloni Imedemaa, aurupaat *Kallis Mari* jt.).
2. Külastuspaketid koos piirkonna muuseumite- ja teemaparkidega nii Läänemaal kui ka Pärnu-, Saare- ja Hiiumaal, Vormsi saarel ning Tallinnas (sh. Hiiumaa Tuletorniring, Ormsö tuletornid, Eesti Meremuuseumi Lennusadam, TTÜ muuseum, Lavassaare muuseumraudtee).

3. Külastuspaketid koos kohalike spaade, majutus- ja spordiasutuste ning (jahi)sadamatega (sh. Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskus, Haapsalu Spordibaasid jt.).
4. Külastuspaketid koos Haapsalu kultuurisündmuste jt. vabaõhu üritustega (nt. Teater jaama, Rock Nektar, Augustibluus, Valge Daami Aeg jt.).

9. Koluvere loss

Koluvere loss on 13 sajandist pärit lossikompleks Kullamaa vallas, Koluvere külas. Kompleksi kuuluvad lossi peahoone, kõrvalhooned

(Tallihoovi kinnistu), väike hüdroelektrijaam ning lossipark ja pargitiigid. Lossil on väärikas ajalugu, millele Nõukogude aegne etapp enne tänaste omanike valdusesse jõudmist on ilmselt seal paiknenud hoodekodu näol jätnud kõige sügavama jälje. Praeguseks on renoveeritud lossi välisilme: loss on saanud uue katuse, uued aknad ja ukSED ning värvi, valminud on saunakompleks lossi keldris, restoran koos tänapäevase köögiga, ballisaal ja kaminasaal, kohvik, 10 hotellituba ja sviiti ning taastatud on eestiaegne hüdroelektrijaam, mis varustab elektriga ka Koluvere küla teevalgustust. Poolleli on KIK ja LEADER rahastusega tervele kompleksile mõeldud katlamaja ehitus kõrvalhoones.

2014 aastal teenindas lossikompleks ~1500 külalist, samaaegselt külastas lossi ka ligikaudu 1000 registreerimata turisti, kellest vähemalt pooled olid väljastpoolt Eestit.

Kompleksi kõikide tubade, muuseumi ja Tallihoovi tubade, kohviku ning poeruumide valmimisel prognoosime külastajate arvuks ~5000 inimest aastas.

Investeeringute kava 2015 aastaks näeb ette kõrvalhoonetes e. nn Tallihoovis lõpetada KIK ja LEADER toel katlamaja ehitus ning omavahendistest ehitada 50% hoonele uus katus. Peamajas on plaanis saada valmis katusekorruse toad, (kokku 15 tuba) ning muuseumi ruumid suurtükitorni.

Kõrvalhoonetesse on plaanis rajada lisaks katlamajale veel 9 tuba majutuseks, kohvik, köök, erinevad käsitöötoad (sepp, keraamika, müntide vermimine jms.), garaaz, laoruumid, ruumid jahimeestele ning renoveerida müügisaal ja laoruumid olemasolevale kauplusele. Lisaks tuleb taastada lossipark ning korrastada pargitiigid.

Hoonetega planeeritavate ehitustööde tegemiseks on valmis ehitusprojektid põhiprojekti staadiumis ning olemas ehitusload, projekteerimist vajab park ja tiigid. Kompleks annab hetkel tööd igapäevaselt 6 inimesele ja hooajaliselt ürituste toimumisel kuni

10-le, juhtimisega tegelevad omanikud ise. Kogu kompleksi valmimisel on vajadus igapäevaselt ~16 inimest ning hooajaliselt ürituste toimumisel pakutakse tööd kuni 22 -le inimesele, sh võetakse tööle kompleksi juht ning toitlustuse ja majutuse juht. Koluvere lossi kompleksi valmimisel saavad endale hea partneri kohalikud turismiettevõtjad, vallavalitsus ja kõik maakonna ettevõtted ning asutused, kellel avaneb võimalus korraldada maakonnasvaga kõrgel tasemel vastuvõtte ning üritusi.

4.2 Maakondlikult prioriteetsed turismi taristuobjektid, mis vajavad investeeringuid

Maakondlikult prioriteetsed turismi taristuobjektid	Haapsalu piiskopilinnuse restaureerimine ja arendamine	SA Piiskopilinnus	EL, KOV
	Bird Watching Center loomine Matsalu rahvuspargis	Estonian Nature Tours	Estonian Nature Tours, EL,
	Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskuse rajamine	SA Põhja-Läänemaa Turismi- ja Spordiobjektide halduskeskus	Läänemaa Omavalitsuste liit (LOVL), Kultuuriministeerium, Ettevõtluse Arendamise SA (EAS), SA Eesti Terviserajad jpt
	Traditsiooniliste ajalooliste Puulaevade Keskus	Puulaevaselts „Vikan“	Puulaevaselts „Vikan“, KOV, EL
	Haapsalu Tagalahe sadamateede süvendamine	Haapsalu linn	EL, KOV
	Haapsalu raudteemuuseumi renoveerimine ja arendamine	Haapsalu linn	Riik, EL, KOV
	Lihula mõisakompleksi ja linnusemäe külastus- ja kompetentsikeskus	Lihula vald	Riik, KOV, EL
	Koluvere lossi kõrvalhoonete väljaarendamine	Volta AS	Volta AS

4.3 Läänemaa turismitoodete näited

4.3.1 Kultuuriturismi tooted

Selle toote alla kuuluvad linnused (Haapsalu, Lihula, Koluvere, Virtsu vasallinnus, maalinnad nt Vatla), mõisad, muinaskalmed, kalmistud, kirikud ja kabelid (Haapsalu Toomkirik, Kullamaa, Ridala, Martna, Lääne-Nigula), külamiljöö, eestirootsi kultuuripärand (piirkondadena näiteks Noarootsi, Vormsi), Haapsalu puitkeskkond (sh puitpits) ja ehituskunst tervikuna (rookatused ja kiviaiad), Haapsalu raudteejaam, muuseumid ja galeriid (Okas, Wikland, Kokamägi), Haapsalu promenaad, Saueaugu teatritalu, Liivi ajalootuba, lood ja legendid (keiserlik kuurort, Valge Daam), tuletornid, viikingilaevad, jaala ja muud meretraditsioonidega seotud objektid ning legendid (nt Osmussaar ja viikingid), kohalik käsitöö (Haapsalu sall vaatamisväärsuse ja suveniirina, Lihula lilltikand), puitlaevaehitus jne. Perspektiivis militaarobjektide vaatlemine ja seal baseeruvad teenused (lähiajaloo esitlemine, Kiltsi lennuväli). Kultuuri- ja ajaloopärandi tuumiku moodustavad siiski maakonna arvukad muuseumid, kirikud, linnused ja mõisad, mis vajavad oma kontseptsioonilt edasiarendust.

Antud toote alla on seni kuulunud Läänemaal toimuvad või Läänemaaga seotud sündmused. Näiteks: Maakondlik laulu- ja tantsupidu, Vanamuusikafestival, Haapsalu Rahvusvaheline Keelpillifestival, Vormsi Hiiu kandle festival, Lihula klassikalise muusika festival, Joogafestival, Valge Daami päevad, Augustibluus, American Beauty Car Show, Õudusfilmide festival, Matsalu loodusfilmide festival, Surfilaager (Roosta, Nõva), Haapsalu Pitsipäev, Vormsi Olavipäev, Marimetsa Kapp, Kullamaa Vibufestival, Helisev Kullamaa, purjetamisvõistlused, jahilaskmisvõistlused, surfivõistlused, perepäevad, jne.

Välituriste toovad sellised üritused nagu Augustibluus, American Beauty Car Show, Matsalu loodusfilmide festival, Nõva ja Roosta surfiüritused, purjetamisvõistlused, maastikuvibu laskmise võistlused ja jahilaskmisvõistlused.

4.3.2 Loodusturismi tooted

Erinevaid ettevõtjaid või organisatsioone ühendavad katusorganisatsioonid (nt MTÜ Terra Maritima) tegelevad üleüldise toote tausta edendamisega ning kohalikud omavalitsused tegelevad üksikobjektide arendamisega. Tagasihoidlik turundus: hetkel turundab Eestit loodusturismi sihtkohana 4-5 ettevõtjat (nt Nature-Est, Estonian Nature Tours).

Tootesse kuuluvad teenused, mis võimaldavad osa saada loodusväärtustest – linnuvaatlus (sh Läänemaal tuntumaks pakkujaks Kumari Reisid OÜ, Estonian Nature Tours), botaanilised reisirühmad, raba- ja soomatkad, loodusõppereisid (pakuva RMK, Keskkonnaamet ja eraettevõtjad), looduses aktiivse tegevuse korraldajad (nt kajakimatmade korraldajad Mõhk ja Tõlpa OÜ jt, maastikuvibu spordi edendajad Lääne Vibulaskjad), loodusõppe õpikojad toimivad Silmal, RMK Nõva looduskeskus, RMK Matsalu looduskeskus, info- ja õppekeskus Noarootsi kooli juures. Loodusteadmiste ja kalanduse alase info edastamisega tegeleb ka Rannarootsi muuseum. Loodusturismi objektidena käsitletakse: Nõva rannametsad, Osmussaar, Vormsi, Matsalu. Rahvuspargi piirkond, Puhtu-Laelatu ja Silma kaitsealad, Marimetsa raba, Salevere

Salumägi, Kullamaa Rohumägi, Laastre kalatrepp, vaatetornid jne. Toote juurde kuulub ka Matsalu Loodusfilmide festival.

Loodusturismi tuumikuks on linnuvaatlus, kala- ja jahiturism ning loodusreisid rannikumerel (kajakide, aga ka väikelaevadega). Viimastel aastatel on populaarsust võitnud Haapsalust regulaarse väljumisega korraldatavad, aga ka tellimisel kajakimatkad Haapsalu lahele. Lähiaastatel on kavas suurendada kogu Läänemaa rannikumeres kajakimatkade ja väikelaevade väljasõitude ning Kasari jõel kanuumatkade pakkumist. Kalaturismi vastu on suur huvi, sügiseti on lestapüük piirkonnas massiline. Jahiturismi koordineerivad jahiklubid ja jahiklubidega seotud teenusepakkujad, kes koordineerivad ka vajalike lubade hankimist. Jahiturismi valdkond on eksklusiivne ja tasuv. Antud teenused vajavad tugevamat arendust.

4.3.3 Terviseturismi tooted

Toode toetub seni eelkõige kahele Haapsalus asuvale spaa ettevõttele (Laine ja Fra Mare). Lisaks kuuluvad selle toote alla näiteks ka Haapsalu Neuroloogiline Rehabilitatsioonikeskus, Polli talu loominguine keskus, Haapsalu Veekeskus, Algallika keskus, Joogafestival jmt. Toetavaks struktuuriks on loodud Läänemaa Tervisetee (53 km), Palivere liikumisrajad, Kullamaa ja Matsalu liikumisrajad, Paralepa parkmetsa liikumisrajad, hipoteraapia (ratsatall) Ridalas ja Leilas, rannapuhkuse võimalused Läänemaa randades, ratta-, matkarajad ja terviseteed, Eurovelo-1 jalgrattamarsruut (Nõva-Haapsalu-Virtsu) jne.

4.3.4 Huvialaturismi tooted

Käesoleva toote komponentideks on mere- ja veeturism (jahta, aurik, jahid jahtklubides, süsta- ja kanuumatkad, ruubad, räätša-uisu- suusamatkad, jäärajasõit, jääpurjetamine, talvine ja suvine surfamine, sukeldumine, allveearheoloogia, jne), rannaturism, kalaturism. Tooteid ja teenuseid pakkuvateks ettevõteteks on näiteks Mõhk ja Tõlpa Kajakimatkad, Estonian Nature Tours, Puulaevaselts Vikan, SA Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid, Tõuka Takka jne.

Spordiväljakud (näiteks Noarootsi, Roosta, Pürksi, Kullamaa, Haapsalu), spordilaagrid (Haapsalu Linna Spordibaasid, Uuskalda Spordi- ja Puhkeküla, Roosta Puhkeküla, Pivarootsi õppe- ja puhkekeskus), spordiüritused (nt Joogafestival). Selle toote raames teenust pakkuvateks ettevõteteks on Haapsalu Linna Spordibaasid (sh ka Tuksi Spordibaas), Roosta Puhkeküla, Kullametsa Viburada, Ridala golf, loodav Palivere Turismi- ja Tervisespordikeskus ja paljud teised.

Käsitöö toote komponentideks on Haapsalu sall ja Haapsalu pitsi, Lihula lilltikand, Vormsi käsitöö (rahvarõivad, eestirootslaste käsitöö), mida arendavad erinevad käsitööseltsid ja külamajad üle maakonna (nt Vormsi Käsitöö Selts, Haapsalu Käsitööselts). Haapsalu Pitsikeskus. Tegutsevad mitmed kunsti- ja käsitöökojad (nt U-Studio, Keraamikakoda)

Loomemajanduse alla kuuluvad erinevad kunstigaleriid, Haapsalu Loomakeskus.

4.3.5 Pereturismi tooted

Iloni Imedemaa, Haapsalu Piirkopilinnus, Eesti Raudteemuuseum, Haapsalu linna mänguväljakud, Roosta Seikluspark, kajakimatkad, turismirong Peetrike, aurulaev Kallis Mari, Ranna Rantšo, lastelaagrid (Pivarootsi, Uuskalda, Roosta, Spordibaasid), Paralepa rand, Muinasjutufestival.

4.4 Arengukava uuendamise protsess

Käesoleva arengukava uuendamisega tegeleti 2013-2015. aastatel seoses vajadusega ühtlustada seda vastuvõetud riiklike ja regionaalsete arengudokumentidega - „Eesti riiklik turismiarenduskava 2014-2020“ ja „Turismi arendamise arenguplaan 2014-2020 Lääne-Eesti regioonis“. Uuendamise käigus uuendati ja/või lisati ka mõningaid statistilisi arvandemeid. Uuendamise viisid ekspertidena läbi Andres Huul (SA Läänemaa Arenduskeskus) ja Jane Möll (MTÜ Läänemaa Turism), täiendasid Mikk Lõhmus (Lääne-Nigula Vallavalitsus) ja Anneli Haabu (SA Lääne-Eesti Turism). Uuendamise meetodiks oli dokumentide võrdlus. Algselt koostatud ja käesolevas uuendatud arengukava eesmärgiks on analüüsida eelnevate aastate turismisuundumusi ning anda arengusuuniseid uueks planeerimisperioodiks. Läänemaa turismi arengukava on üles ehitatud tootepõhisele lähenemisele ja läbivaks printsiibiks turismitoodete arendamisel on külastaja teekonna põhimõtte järgmine, mida üldjoontes toetab ka riiklik turismitranspordiplaneerimine.

Arengukava koostamise protsessis osalesid ekspertidena:

Anneli Haabu (Läänemaa Turism MTÜ), Janika Savi (Läänemaa Turism MTÜ), Kristine Põldver (Roosta Puhkeküla), Kristi Erkmann (Lääne Maavalitsus), Jaak Sünt (Lauri-Antsu Turismitalu), Eero Talvistu (Epp Maria Galerii), Merle Mäesalu (Lääne Maavalitsus), Ülla Paras (SA Haapsalu Piiskopilinnus), Aire Toffer (Eesti Spaaliit), Urmas Pau (Vormsi Vallavalitsus), Andres Huul (Läänemaa Arenduskeskus), Anne Andrejev (Haapsalu Linnavalitsus), Maire Uusen (Haapsalu Linnavalitsus), Elle Altmets (Haapsalu Linnavalitsus), Margus Saar (Roosta Puhkeküla), Aivi Telvik (MTÜ Lääne-Eesti Turism), Nele Sõber (MTÜ Terra Maritima), Gülnar Murumägi (Haapsalu Kultuurikeskus), Marika Mann (Estonian Nature Tours), Ülle Lass (Lääne Maavalitsus), Marju Pajumets (RMK Lääne-Eesti piirkond), Indrek Otti (Swedest Hotel Group AS), Rein Vahtrik (Roosta Puhkeküla), Sofia Händel (Norrtälje Municipality), Anders Olander (Norrtälje Municipality), Maret Sukles (HealAS), Lena Norman (JIVE-KONSULT), Tõnis Padu (Haapsalu Linnavalitsus), Piret Hallik-Sass (OÜ Helpir/Turundustugi), Marget Valtu (Haapsalu Kuursaal), Krista Veisson (Vormsi Vallavalitsus, Jaak Kaabel (Krog14).

Arengukava algse koostamise põhiliseks töömeetodiks olid arutelud seminarides. Kokku toimus 6 2-päevast seminari, kus analüüsiti senini teostatud turismiarendustegevusi, viidi läbi ajurünnakuid turismitoodete uuele tasandile viimiseks, seati eesmärgid ning koostati tegevuskava. Arengukava koostamist toetati programmist Central Baltic Interreg IVA Quadruple Helix ning protsessi konsulteeris Ragne Kasesalu (Advisio OÜ).